

496084

Universul Literar

Anul XLVI Nr. 12

16 Martie 1930

5 Lei

A. D. XENOPOL

C t i t o r i i

ALEXANDRU DIMITRIE XENOPOL

de ION FOTI

La 27 februarie s'au împlinit zece ani dela moartea marelui istoric A. D. Xenopol. Autorul **Istoriei Românilor în Dacia Traiană** rămâne unul din marii animatori cari au creat conștiința națională și au contribuit la înfăptuirea României-Mari.

Xenopol nu căută să aprecieze în bine sau în rău nici persoane și nici evenimente, ci se silia numai să stabilească faptele cât se poate mai potrivit cu adevărul și să le înlănțuiească pe firul *cauzalității*. Aprecierea morală a faptelor și a celor ce le-au săvârșit, rămâne în seama cititorului, căruia istoricul trebuie să-i expună limpede și limurit materialul dezvoltării, înlesnindu-i și îngăduindu-i deplina libertate a aprecierii.

Xenopol s'a silit să înfățișeze faptele și oamenii, pe cât omeneste cu puțința, așa cum ei a fost, în lumină și umbră, cu virtuțile și scăderile lor. Călăuzit de aceste principii, pe cari le găsim formulate în prefața volumului al IX-lea din opera sa și inspirat de aceste simțiminte, Xenopol nu s'a abătut de la calea cea dreaptă a adevărului și a imparțialității. El își dădu seama că numai cu acest sistem de a înfățișa istoria, se poate înălțura primejdia părtinirii.

După Xenopol urzeala istoriei nu este înfripată de legi, ci de *serii de dezvoltare*, care se țin una de alta, se prefacă una în alta, ca valurile de interferență din oglinda apei, se înrăuresc una pe alta și se combat sau se sprijinesc între ele. Credințioasă acestei teorii, el înceapă să arate cum din stăpânirea turcească izvora înăurința grecească, iar din această cea franceză, de la care la rândul său avea să poțnească renașterea politică și națională a Românilor. Aplicând teoria sa, dânsul arată cum introducerea limbei române în biserică dădu avânt unor dezvoltări intelectuale românești, cari, deși fuseseră înăbușite în epoca fanariotă, se aprinseră din nou la razele renașterii ardelenice și sub imboldul revoluției franceze, făcând să pulseze din nou viața națională la Români. Relațiile dintre Români și Turci dădură naștere unor noi serii de dezvoltare.

La început se afirmă lupta fățișe contra Turcilor cōtropitori, dusă cu neîntrecută vitejie de Mircea cel Bătrân, Vlad Tepeș, Ion Huniady, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Ion Vodă cel Cumplit, reînnoiră luptele pentru redobândirea neatrănării, dar fără izbândă durabilă. După înfrângerea ultimelor încercări de împotrivire *armată*, se recurge la protestul *literar* al cronicarilor, cari prin revelațiile lor scrieri întreținură mereu în conștiința națională până la afirmarea ei triumfătoare în 1821, 1854, 1859".

Documentele publicate, în ultimul timp, schimbă cu desăvârșire concepția lui Xenopol cu privire la cele douăsprezece veacuri care au trecut dela colonizarea lui Traian în Dacia până la perioada Descălțării. Războaiele lui Traian cu Dacii

și considerațiunile asupra primelor popoare care au locuit România de azi, deși în ansambla foarte bine redată, totuși, în multe detalii, istoricul de mâine va trebui să corecteze și să treacă peste multe pagini. Lucrările lui Vasile Pârvan și ale elevilor săi, d-nii Andrieșescu, Teodorescu, Mateescu aduc contribuții noi în această privință. Mai departe, Xenopol face numai ipoteze cu privire la continuarea Românilor în Dacia și toate argumentele sale de seamă pentru a combate pe Roesler, se bazează pe cronicarul Anonimus Bellae, un izvor contestat de istoricii unguri. În această privință sunt remarcabile lucrările d-lui profesor Diculescu asupra Gepizilor și asupra influenței acestora, numai în limbă, asupra Daco-Românilor. În ultimii doi ani, însă, au apărut cele două volume monumentale asupra *Originei Românilor*, ale d-lui profesor Al. Philipide care răstoarnă cu desăvârșire concepția conținută în Dacia, așa cum o vede Xenopol, și ceilalți istorici ai noștri, în afară de Dimitrie Onciul, care, în mod timid, prevăzuse concluziile d-lui Philipide. Partea cea mai slabă din opera lui Xenopol este ipoteza romantică și neadmisibilă astăzi cu privire la mileniul, pe care Români l-ar fi trăit în munți, izolați, fără niciun contact cu nimenea, așteptând trecerea puhoiului barbar, care a durat aproape o mie de ani, începând cu Goții și terminând cu Turcii. Nici nomenclatura munților, nici toponimia întreagă a țării, nici procesul de formațiunea limbei, nici inscripțiile, nici documentele istorice, nici concepția de azi asupra năvălirii barbarilor, nu ne îndrituie a primi ipoteza lui Xenopol. Un popor care a rămas cel mai numeros în Peninsula Balcanică și în Sud-Estul european, cu o formă de stat permanentă, cu o conștiință latină, adormită dar care nu s'a stins nici odată, nu putea fi o turmă de păstori sau de țărani aruncați în puhoiul soartei.

Argumentele lui Roesler, cel mai serios adversar al continuității Românilor în Dacia, îmbrățișat cu căldură de istoricii unguri, se combat astăzi cu mult mai multă ușurință decât pe vremea lui Xenopol. Atât d. Philipide cât și d. Densușeanu, cei mai de seamă filologi ai noștri, deși admit ca și Roesler o continuitate geografică între toate ramurile românismului, totuși o evacuare completă a Daciei sub Aurelian, este inadmisibilă. O sută șazeci de ani de viață romană în Dacia nu se puteau șterge cu o simplă măsură administrativă. Dar existența a trei Dacii în Peninsula Balcanică ne arată pe de altă parte, că Dacia Traiană a rămas în permanent contact cu celelalte surori ale ei și că Dunărea n'a fost un zid chinezesc între dânsule, ci mai mult, un mijloc de comunicație.

Concepția istoricilor moderni asupra Evului Mediu este mult mai imparțială față de barbari. După primile lupte, aceștia intrau în contact cu popoarele cucerite, pe cari le administrau, în multe cazuri mai bine decât Romanii în decadentă.

Astfel era cu neputință ca Gepizii care au stat cinci secole în Dacia Traiană, Avarii care au stăpânit Pannonia până sub Carol cel Mare să nu fi venit în contact cu Românii și să nu fi lăsat urme în limba lor. Despre Gepizi, d. profesor Diculescu ne documentează, în două cărți, tipărite în limba germană, că aceste influențe există. Un alt istoric d. dr. Me Gherghel ne-a arătat anumite influențe cumane în nomenclatura unor localități dela noi; de sigur că și elemente avarice, cât de puține se vor fi găsit în daco-româna. Toate cele cumano-tătare, studiate de d. Gherghel, pot să fie și de origine avară; iar multe cuvinte ungurești ar putea veni dela acești strămoși ai ungarilor care erau și Avarii.

Na comportă spațiul să discutăm toate aceste chestiuni. Noi notăm numai faptele constatate de specialiști și le apreciem în domeniul istoriei generale. Desigur că și asupra chestiunii Descălțării și a originii Principatelor Române, ipoteza lui Xenopol este insuficientă. Forma de stat, organizația militară, administrația, influența religioasă, concepția statală arată că aceste Principate erau în strânsă legătură cu al doilea imperiu Româno-Bulgar, creat de o dinastie românească și condus la apogeu, în prima lui perioadă, cu armate românești.

După descălțare, Istoria românilor în Dacia Traiană devine o adevărată epopee națională. Geniul istoricului se mărită cu limpezimea de judecată a filosofului și cu talentul extraordinar de povestitor al serialului. Pentru prima oară Istoria Românilor este văzută într'un ansamblu și subiectul tratat cu o imparțialitate științifică. Pe când de secole, popoarele balcanice gemeau sub jugul turcesc, încă două veacuri în șir, Românii luptă cu arme contra formidabilei puteri osmane. Acest eroism incomparabil a impus turcilor până într'atâta încât pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în plină decadentă și în plină umilință, Enăcheliță Văcărescu, caută în vechile hrisoave drepturi acordate de Poarta otomană Românilor. Asemenea drepturi nici nu se pomeneau pentru celelalte popoare reduse în stare de raiale.

În focul polemicii pentru a găsi argumente contra adversarilor continuității în Dacia Traiană, Xenopol a pierdut din vedere faptul esențial că un popor care a avut o tradiție militară atât de înrădăcinată, care a rezistat mai mult ca oricare altul pe câmpul de luptă, câștigând bătălii contra celor mai mari puteri militare ale timpului, nu putea în Evul Mediu să fie o adormitură de ciobani și țărani. Imediat raportul cu Asanizii devine evident și nu mai așa, în legătură cu primul și al doilea imperiu Româno-Bulgar, se explică totul, se rezolvă enigma Evului Mediu românesc și Istoria Românilor ne apare luminoasă din primele secole ale creștinismului până în timpul nostru.

Istoria lui Xenopol este însă foarte importantă și aproape nu va fi nimic de schimbat începând din secolul al XIV-lea.

A. D. XENOPOL

— LA 10 ANI DE LA MOARTEA SA —

La 27 Februarie trecut, s'au împlinit 10 ani de când a murit și a fost înmormântat în Capitala țării, Alexandru Xenopol, unul dintre marii noștri istorici din generațiile trecute și mai mult decât atât, unul dintre cei mai mari cărturari și eugetători ai României contemporane.

Născut la Iași, înainte de jumătatea veacului trecut, când micile noastre țărișoare se apropiiau cu greu de cea dintr-îi Unire, Alexandru Xenopol, fiu de părinți săraci, s'a pregătit a fi jurist. Muntea sa s'a îndreptat însă de timpuriu spre alte preocupări, superioare aceloră legate prea mult de viața trecătoare. Încă înainte de a scrie teza sa latină dela Berlin, el debuta strălucit în „Convorbiri Literare” ale Junimei din primii ei ani, cu două studii remarcabile: unul asupra **Culturii Naționale** și altul asupra **Istoriei Civilizațiilor**, în legătură cu faimoasa pe acele vremuri „**Istoria Civilizației în Anglia**” a lui Henry Thomas Buckle. Încea de acum se desemna astfel o latură a personalității aceuia ce avea să fie unul dintre teoreticienii și filosofii Istoriei, nu numai dela noi, ci din toată lumea. Era încă în viață, când concepția sa aparte despre principiile fundamentale ale Istoriei își cucerise un loc de cinste alături de acelea ale marilor eugetători contemporani asupra aceleiași probleme.

Nu este iarăși o întâmplare, că printre cele dintâi producții ale sale, se numără publicarea unei inscripții dela Neamț și măiastra cuvântare festivă rostită la serbarea națională dela mormântul lui Ștefan cel Mare, din 15 August 1871, la care era de față și Mihail Eminescu.

Istoria Românilor și filosofia Istoriei aveau să fie câmpul de lucru al vieții sale întregi. Nu numai istoria Țării din trecut mai îndepărtat, ci întreaga istorie a poporului, care, despărțit sub stă-

incoace. Metoda cum e pusă, Istoria noastră în raport cu istoria celorlalte popoare înconjurătoare și cu evenimentele ce se petrec concomitent la vecini și la noi, este aceia a unui mare istoric, cu o vastă erudiție și cu o cultură de bază din cele mai solide. În acest sens Xenopol este un istoric modern. Studiază nu numai problemele politice, ci se ocupă cu predilectie de chestiunile economice, de cele culturale, și nu-i scapă nici cel mai mic amănunt pentru a explica un punct întunecat sau pentru a rezolvi o chestiune încă obscură. Considerându-l astfel, dintre precursori, Xenopol este cel mai mare istoric al nostru.

ION FOTI

pâniri străine, avea să se unească și sub ochii săi, alcătuind o țară nouă, frumoasă și bogată, ca puține altele pe lume, pentru al cărei suflet nou, să lucreze generațiile următoare.

La conștiința de sine a celei vechi a lucrat și el, studiind pe rând, fie capitolele neguroase dela începutul vieții noastre de Stat, pentru care dușmanii căntan să ne conteste până și viețuirea pe aceste locuri: fie aprigele lupte dintre Ruși și Turci, peste trupul îngenuchiat în dureri și umilințe al poporului românesc.

Autorul marelui opere „**Istoria Românilor în Dacia Traiană**”, al lui „**Cuza Vodă**” și al „**Partidelor Politice**” n'a făcut totuși istoria patriotică și încă și mai puțin sovină, izvor de patimi și ură. Cel ce cănta însăși resorturile adânci ale istoriei ca știință, nu putea să săvârșească așa ceva, oricât ar crede altfel unii dintre istoricii de astăzi sau alții din generațiile următoare care nu l-au cunoscut.

Sentimentul său cald, dincolo de cercetarea conștiințioasă a adevărului cucerit, cu câtă pregătire și știință putea avea pe vremea sa, era numai răsunetul adevărului însuși, într'un suflet de amplă și adâncă rezonanță. Suflet care în nici un caz nu putea rămâne străin de marile dureri ale unei nații al cărei viitor apropiat era printre puținii pe care îl întrevădea. În această privință, Xenopol a avut poate ceva din patima înaintașilor săi în aceeași știință, refugiu ocrotitor al tuturor națiilor oropsite. Nu știu dacă aceasta nu se va întâmpla totdeauna, câtă vreme istoria se va scrie de oameni.

Istoric și filosof, cum l-am cunoscut cu toții, filosof poet și artist până în adâncul intimității sale, cum l-au cunoscut mai puțini; iubitor de oameni și de viață, pentru care a fost unul dintre marii entușiști și muncitori ai generației sale, iubind pe cei mai tineri, încurajându-i, ajutându-i, grăbindu-se chiar a fi printre cei dintâi care să le recunoască lumina talentului, și când a fost, a geniului răsbătător apoi pe deasupra tuturor, — Alexandru Xenopol va rămâne prin mintea și sufletul său, una dintre cele mai alese personalități din epoca de sfârșit a țării noastre de ieri și de început a țării noastre de astăzi.

Amintirei sale legate de trei colțuri de țară: Iași, București și Arad (unde o fundație culturală cu numele său a fost întemeiată prin donația pioasă a bibliotecii sale), — o generație mai atentă și eliberată de multele și marile griji ale prezentului, îi va ridica un monument vrednic. Și nu numai la locul unde se odih-

nesc oasele sale și unde astăzi peste un mic mormânt, în preajma capelei dela Bellu, străjuiește umil o și mai mică cruce de lemn, de pe care numele și anii vieții sale s'au șters de mult, doar numai flori continuu proaspete mai vorbesc despre iubirea a prea puțini, față de acela care a trăit, a gândit și a simțit pentru o întreagă țară, la una dintre cele mai grele ale ei răspântii.

I. ANDRIEȘESCU

Profesor la Universitatea din Buc.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Alexandru Dimitrie Xenopol sau A. D. Xenopol s'a născut la 25 Martie 1847 în Iași.

A studiat aici la liceul academic și la propunerea lui Titu Maiorescu în trimes de Societatea „Junimea” la Berlin, unde a luat doctoratul în drept și Filozofie. La 1871 s'a întors în țară, intră în magistratură, iar de la 1878 fu avocat. La 1885, fu numit profesor de Istoria Românilor la Universitatea din Iași, unde rămase până la moarte.

La 1895 a fost ales membru al Academiei Române. În 1900 a fost ales membru corespondent al lui *Institut de France*.

A murit la 27 Februarie 1920, tocmai când victoria armatelor aliate și victoriile armatei române contra ungarilor (ocupând toată Ungaria și Budapesta) și contra Rușilor pe Nistru consacrau Unirea integrală a Românilor din Dacia. Marele vis al tinereții sale, care clocotea, ca un izvor înăbușit dealungul întregii sale istorii, s'a înfiripat, sub ochii săi împănjeniți.

SCRIERI :

Istoria Românilor din Dacia Traiană — scrisă de dănsul și apărută sub propria îngrijire în două mari volume.

În primele șase volume, au fost închinat Regelui Carol, tratează istoria poporului român de la origine până la unirea din 1859.

Cele două volume ce urmează cuprind domnia lui Alexandru Vodă Cuza.

Al noulea volum se ocupă cu istoria partidelor politice de la primele înjghebări până la anul 1866.

Accastă istorie, căruia i-a dedicat toată viața, se mai numește de autor: *Cartea Neamului Românesc*.

A mai scris :

Războaile dintre Ruși și Turci (1880);

(1884) *Teoria lui Roesler*.

Principiile fundamentale ale istoriei (Les Principes fondamentaux de l'Histoire) Paris, Leroux, Éditeur, 1899.

Alte cărți scrise în franțuzește: *Histoire des Roumains au moyen-âge* (1885);

Histoire des Roumains de la Dacie Trajane (1896); *Les Roumains et les Hongrois* (1896).

A mai colaborat în „Istoria Generală” a lui Lavisse și Rambaud —, și a fost membru al Institutului din Franța.

p o e z i e

DIN LITERATURA MAGHIARĂ

ADY ENDRE

SINGUR CU MAREA

*Amurg. Pe țărm de mare. O cameră streină.
S'a dus și nici odată ea n'o să mai revină,
S'a dus și nici odată ea n'o să mai revină.*

*O floare ofilită uită pe cuvertură,
Și floarea ofilită cu drag o duc la gură
Și floarea ofilită cu drag o duc la gură.*

*Parfumu-i cu săruturi duioase mă 'mpresoară
Jos marea se agită, jos marea se 'nfioară,
Jos marea se agită, jos marea se 'nfioară.*

Un far își varsă focul să lumineze zarea :

*Intoarce-te, frumoaso, afară cântă marea.
Intoarce-te, frumoaso, afară cântă marea.*

*In cânt sălbatec valul spre țărmuri se ridică
Visez, lăsându-mi capul pe cuvertura mică,
Visez, lăsându-mi capul pe cuvertura mică.*

*Aici mi-a stat în brațe, mi-a dat ceresc sărut, —
Afară cântă marea și-al dragostei trecut,
Afară cântă marea și-al dragostei trecut !...*

(Din volumul „Sânge și Aur”).

I. U. SORICU

PRIMIȚI-MĂ IAR PLOPILOR *)

*Primiți-mă iar plopilor în cale
Cu-acelaș basm din timpuri de demult,
Mă 'ntore străin, pustiu, cu-amurguri pale
Și sunt atât de dornic să v'ascult...*

*Mă știu cu voi, toți plopul din ponoare,
Tulpină răsărită 'ntr'un ungher,
Și 'n râvna unui vis etern spre soare
Ca voi țâșniți cu fruntea către cer...*

*Din smârc de humă și de patimi grele
Cu-azur în gând de veghe-adânc dospit,
Ca voi iviți semeț dintre vălcele
Am spart furtună și nori am răvășit...*

*Și 'n hăul ud, smolit de 'ntunecime
Îmi surâdea un sâmbure de jar
Ce mă 'ndemna mai sus din adâncime
Să-i sorb lumina fără de hotar...*

*Dar fulgere de nenoroc vifornic
M'au săgetat în fiecare ram,
Că poate prea creșcui înmalt și spornic
Și poate prea mult glod sortit eram...*

*Cerniți-mă cu plânsul toamnei sure
De-o fi sub voi popasu-mi lung... de veci..
Și 'ntr'un hogaș mă îngropați ușure
Tărâna să se surpe 'n straturi reci...*

*Și vânturi molcom... ploi prin crângi pătrunză
Și 'n adumbriri de doine zi cu zi
Mă 'nveșmântați în pături moi de frunză
Și urma 'n lume nimeni nu mi-o ști...*

GABRIEL DRAGAN

*) Din volumul : Trofee de aur, ce va apărea în curând.

SPAIME

*Un strigăt de durere-a spart cristalul
Tăcerii dense 'n noaptea ca de tuș,
Și-a hohotit cu alb de var spitalul
Din umbră, draperie grea de pluș.*

*Inspăimântați de țipetele morții
Copacii s'au zbatut diformi în moapte,
Și-au scârțâit în crângi sinistre șoapte
Și-o buhnă-a blestemat din dosul porții... !*

*Și noaptea toată suflete-au gemut
Pe sălile spitalului, de groază,
Și numai cucuveaua-a stat de pază
Să aștepte-a tristețe și a lută.*

PAVEL NEDELCU

MOARA

*Prin crengi un vânt pribeag încet adie,
Ușoare umbre negre cad pe vale,
Și-amurgu-a prins să țeasă raze pale,
Pe moara tănuțită și pustie.*

*De ani, mereu, bătând aceeaș cale,
Spre moară cu saci plini de rodnicie,
Trec care încercate din câmpie,
Cu mers greoiu și scârțâiri domoale.*

*Și moara cufundată în uitare
Prelung răsună 'n zarea depărtată
Cu zgomot surd de roți și stăvilare*

*Ca 'ntr'un mormânt s'așterne-apoi tăcere..
Și moara pare 'n noapte cufundată,
Un trist lăcaș de chin și de durere...*

ALEXANDRU BAICULESCU

INTRE FEMEILE NEMURITOARE

de SEPTIMIU POPA

Ajunserăm în sfârșit la sala portretelor feminine. Coboram pe o scară cu câteva trepte și simțeam, că bățile inimilor ne sunt din ce în ce mai rezezi.

— Noi intrăm într-o sală de bal îmbrăcați în haine de stradă, — șoptii emoționat tovarășului meu.

— N'ai teamă. — îmi răspunde el. Femeile nemuritoare nu sunt pretențioase.

Avea dreptate. Nemișcate, în ramele lor aurite, ele ne salută cu zâmbetul întipărit de veacuri pe buzele lor. Iar superbele lor sănuri, cioplite, par'că, din marmură albă se ridică nițel.

— Noi suntem moarte, voi sunteți vii, — ne spune unisonul lor oftat.

— Și totuși, voi sunteți cele nemuritoare. — le răspunde o ușoară ridicare a piepturilor noastre.

Sunt înșirate, toate, pe cei patru pereți ai salei. Cea dintâi e o împărăteasă bizantină, cu fața lungăreacă, cu haine lungi, aurite și cu o strălucitoare diademă pe frunte. Urmează apoi altele, purtând fiecare, chiar și în sclipirea ochilor, pecetea vremii. Foarte au păr lung, auriu ori negru, păr mățos, mângâiat odată de mâni, cari au scris cu spada, cu condei ori cu penelul, paginile istoriei și cântat în versuri sentimentale de trubadurii vremurilor.

Ia mijlocul peretelui de către răsărit Maria Antoinetta stă răzimată de rama unei oglinzi. Cu câteva clipe mai înainte și-a așezat salba la gât, și-a tocmit o suviță de păr. Se gata de bal, ori, de esalod? Cine știe, cine știe!

Ii fac un reverentios salut și trec mai departe. Mă opresc lângă Beatrice, candida mircasă cercască a lui Dante.

— Vezi. — îmi șopteste ea. — trei mari volume s'au scris odată de dragul meu. Nemuritorul, care m'a făcut nemuritoare, a cutreerat iadul, purgatorul și raiul, ca să mă găsească. Așa am ajuns eu să înodobesc acest perete. Dar... e bine așa. Să știe cei cari mă văd, că omul e nemuritor...

— Unde e Dante? — o întreb, fixându-mi ochii asupra unei floricele de crin ce împodobeste superbul ei bust.

— Marele lui siprit e aici. În inima mea. — îmi răspunde Beatrice. Din el a răsărit această floare albă. Iar portretul lui e prefutindeni în galeriile bărbaților nemuritori...

Aiung la Mona Lisa, cea zâmbitoare. În muzica sfântă a tăcerii, la acordurile căreia nemuritoarele se leagănă în eternul lor dans, voiam să-i contemplez fermecătorul zâmbet.

— E zâmbetul bucuriei. — îmi spune ea. Iar bucuria e preludivul fericirii. Ce să-ți mai spun? Am fost fericită. Un om mare a iubit sufletul meu și toată ființa mea. Zâmbetul femeii isvorește din sufletul ei. Dacă el nu m'ar fi iubit, eu n'as fi devenit nemuritoare...

Intr'un ungher. — dau și de Lucretia Borgia. Ii arunc și ei o privire fugară, cu gândul să trec mai departe. Mă ispitesc fața galbenă ca de ceară, a unei frumoase călugărițe, dintr'un alt ungher.

— Stai. — îmi zice Lucretia. Nimeni n'a trecut pe lângă mine fără să se oprească, pentru câteva clipe măcar, în dreptul meu. O lume întregă de bărbați m'a admirat odată... Tuturora, le-am învățat mintile. Pe unii din ei i-am otrăvit. Dar, crede-mi. — în spasmurile morții ei se simțeau fericiti. Știau, că i-a otrăvit cea

mai fermecătoare între femeile secolului. Istoria mă judecă, iar la faptele pe cari eu intru adevăr le-am săvârșit a adăogat altele, croite de fantezia omenească răuvoitoare. Eu n'am fost amanta tatei, așa să știi. Va fi fost și tata, ca și mine, un criminal, dar această crimă n'a săvârșit-o. Și-apoi, nu vă dați seama, că eu am fost creațiunea spiritului acelor timpuri? Ah, spiritul timpului! Impotriva lui nu poți să lupți... De puternicele lui ziduri se zdrobesc frazele, ideile, tot, tot...

— Are dreptate, mă întâmpină palida și frumosa călugăriță de adineaori. De așa fi trăit în secolul ei, așa fi fost ca ea și eu... Dar eu am făcut umbră pământului în timpul, când oamenii se duceau să aperse un mormânt scump. Numele meu era "Rosalinda. Cu lacrimi în ochi m'am despărțit de Manfred al meu, frumosul cavalier, care a plecat la luptă cu păgâni. L-am așteptat un an, doi, trei... Alergam la statuia celei neprihănite, îmi despletiam părul și strigam:

— De lângă mormântul scumpului tău fiu, fecioară, trimite pe Manfred al meu acasă! Să-mi mai adăncese odată ochii în ochii lui, apoi, de bucurie că l-am revăzut, voiu renunța la el. Mă voiu îngropa într-o mănăstire și mă voiu ruga pentru fericirea lui...

Și Manfred a venit. L-am înlăntuit gâtul cu marmora albă a brațelor mele, i-am sărutat ochii, fruntea, gura... Apoi, m'am desfăcut deodată din brațele lui și am fugit în mănăstire...

— Și Manfred, ce-a făcut?

— Manfred? S'a isbit ca un nebun de zidurile sfântului lăcaș. Dar, au fost za-

darnice, toate. Nu zidurile mă apărau pe mine, ci cu totul altceva... Mă apăra spiritul timpului, care nu admitea călcarea cuvântului dat...

Apoi, tace. Dar eu, pare-că simt mormurul unei rugăciuni. Manfred, poate, e încă în purgator, iar mormurul buzelor Rosalindei îi îndulcește și acum vremelnicele suferințe.

Mai trecem pe lângă Jeanne D'arc, Madame Recamier, Madame Pompadour și Du Bary, iar la urmă, ne oprim în fața Madonei lui Rafael, singura Madonă în galeria femeilor nemuritoare. Ne oprim cu eylvie în fața ei, iar eu mă trezesc fredonând:

— Salve, Regina coeli!

Fii salutată, divină intrupare a idealului feminin! Fii salutată, regină blândă, care ai udat pământul cu lacrimile suferinței, ca să răsară din el sămânța iubirii...

Însfârșit, facem o ultimă reverență, părăsim galeria femeilor nemuritoare și ieșim la aer. Ieșim în marea galerie a oamenilor muritori.

La capătul din sus al scării întâlnim câteva femei muritoare, cari, coboară în galeria nemuritoarelor. Intre ele văd și pe-o Rosalindă. Frumosul ei cap e acoperit cu o pălărie strengărească, de culoare stacojie. E o Rosalindă vie și muritoare, cu ciorapi transparenti, cu buzele vopsite și cu părul rețezat, care se gândește la sapte Manfredi de-odată.

Ii strâng mânuțele, iar ea îmi zâbește, lăsând să i-se vadă coroanele de aur ale dinților. Mă depărtez apoi cu impresia, că mi-a zâmbit... spiritul timpului de acum...

HONORIU CREȚULESCU; Portret

DOUĂ LUMI

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

Din cerdacul curții, domnul Pralea, privia apa visătoare a Prutului și șesul în depărtare. Vara, întotdeauna, venea la moșie plictisit de viața orașului, asemănătoare ca un cazan în care clocotiau patimile și mocirla. Domnia sa ferit de cancanuri și de mediocritățile care brutalizau modestia oamenilor valoroși, aici, între țărani, în liniștea satului și în sănătatea soarelui, simțea că nervii i se destind și că viața i se împospătează cu munca, adevărul și cinstea, ce tot la acești plugari se găsește din belșug. Cerdacul era mare, bătrânesc, cu stâlpi groși; și din el aveai o perspectivă încântătoare: se vedea satul răzăsesc cu gospodării învăluite cu bunătațe.

Pentru domnul Pralea, cerdacul acesta îi era locul tibnit pentru reculegere. Aici avea o sofa mare cu învelitoare de Damasc, un jilț cu speteaza înaltă, o masă grea de nuc pe care erau cărți, vaza cu tutun și un sfeșnic cu glob de sticlă, în care tremura flacăra lumânării după ce noaptea își lăsa pleopa farmecului.

Un ropot de copite se auzia dinspre poartă. La scara cerdacului se opri o doamnă tânără, sprințerică, cu priviri pline de vrajă din ochii tăiați ca migdala și buzele involburate de veselie. Ea sări svelta din șea. Pe doamna frumoasă, o urmau: o copilă de nouă ani și un domn cu o smă de lac, cu monoclu, vorbind cu r. și întrebându-l mai mult expresii din limba franțuzească decât din cea maternă.

Doamna se îndreptă în spre Pralea, cu glasul-i fermecător:

— Parcă ești un pașă... Comod. Pe noi nu ne întovărășești. Îți place să te regăsești în tine însuși. Ciudată fire! La București nedeși pit de biroul tău și aici singur, în faptul dimineții, în duminică, pe câmpii sau să privești, ceasuri întregi, tăcut și pe gânduri peste meleaguri. Mă prind că iar te-ai preocupat țărani tăi; mă prind că Prutul îl socotești mai frumos ca orice alt râu din străinătate. Uite, uite, dragă, că râde și prietenul nostru Alfons — și ea izbucni în hohote, lovind cu cravașa în aer, inconjurată de copiii cuminți.

— Ba eu nu râd de fel, se grăbi să completeze tânărul. Eu înțeleg... Pralea e un gânditor...

— Spune: poet fără poezii... și de pe mușcatele gurii doamnei porniră iar unde de veselie.

Copila întinse tatălui un mic maldăr:

— Am cules flori de pe câmp și pentru tine și pentru mine.

Pralea sărută fetița pe frunte și pe ochi.

— Tată, cum pot sta, țărani, toată ziua tucovăiași pe ogoare? Pe ei nu-i dor trupurile?

Doamna strâmbă puțin din nas iar d. Alfons, se grăbi să răspundă:

— Moșii sunt depriași cu munca. Așa li-i viața.

— Viața... accentuă plictisit Pralea, iar către copilă: „Dacă n'ar munci ei, cum ar trăi trântorii?”

Și doamna Margareta intenționat adaugă cu un zâmbet care-i acoperia neplăcerea:

— Dragul meu, vâri de pe acum în capul Eliziei, gărgăuni, cari nu cadrează cu mîntea ei.

— Vrei să o creștem ca pe o păpușă? grăi blând Pralea.

Margareta îl luă de braț și intrară cu toții în casă. Indată își schimbă costumul. Apoi la pian cântă o Rapsodie rusească și nu după multă vreme trecură la masă.

— Domnule Alfons —spuse ea —gusturile rustice ale bărbatului meu, trebuiesc respectate. Datina în toate. Incepem cu ochiuri cu mămăliguță... și alintă capul lui Pralea. cu mâna-i albă din care tremura o rază furișată din bobul nestimat.

— Fi și nu sunt gustoase? Dacă nu vă plac luați altăceva, zise el.

— Ba da, răspuse prietenul. La Paris, la otel Royal, m'a surprins când chelnerul auzind că sunt român, m'a întrebat: dacă să-mi aducă ochiuri?

Servitoarea sosi și cu sarmalele cât nuca, învelite în frunză de vie și acoperite cu smântână.

— Nemâncând acestea nu poți fi naționalist, răsă din nou Margareta și clipi dulce lui Pralea: Masă răzăsescă! La București îți voi da gelatinoase și stridii, prietene.

Și dejunul se termină cu glume. Seara luau masa în cerdac. Adierea le aducea senzații plăcute. Din vale se auzeau uneori cântecele lelișilor; un fluier pierdut undeva. Luna împrăstia visuri. Argintul Prutului ademenia privighetorii. Și plopii filosofi. Discuțiile urmau variate. Margareta avea mîntea ageră dar pe ea nu o preocupau problemele din viață și nici nu se adăncea în farmecul naturii, era cu judecata aproape de pământ. În ce privește domnul Alfons, toate manifestările vieții le lua superficial; un creier fără orizonturi; trecea prin viață cu noroc, nici nu studiase ceva. Avea uitate prin buzunar vreo 2-3 clase gimnaziale, în care rămăsese repetent, dar aceasta nu-l împiedicase să nu fie deputat, să nu fie secretar de legație, de oarece era urmașul conului lonel Stavrescu, electorul Moldovei și satrapul județului Tutova. Moștenise și o avere de vreo douăzeci de milioane adunate de tată-său cu hațca, adunate cu punerea sub interdicție a câtor va boeri adevărați, și din spoliațiunea țărănilor pe care-i înșela; le lua câte un franc de cap de gască dacă le prindea pe iazul moșiei.

Viața la țară pe Pralea îl fermeca. Îi păru rău că nu putea lăsa avocatura dela București, de oarece moșia era a nevastă-sii. Între el și socrul-su, senatorul — mai totdeauna ales căci știa în politică să împace varza și capra — era un contrast. Bătrânul avea concepțiile sale despre țărani: că aceștia nu au alt drept decât să se mulțumească cu aceea ce înțelege să le dea proprietarul, tutorul lor: prea multă libertate le strică iar cartea îi îndepărtează dela munca ogoarelor și rămău satele pustii; iar Pralea înțelegea: că aceștia fiind pâinea și sarea pământului, ei au dreptul cei întâi și mai mult decât alții la libertatea desăvârșită spre bunurile vieții.

Oamenii cu palmele noduroase de la Stăuceni și cu privirile necăjite de povara vieții, ca niște câini credincioși, precepeau inima bună a lui Pralea; și chipurile lor arse de soare căpătau nuanțe de nădejde când îl vedeau pe boerul cel tânăr, două luni, vara, în mijlocul lor. Biserica era mai plină ca de obicei cu gospodari, căci îl știau pe domnul Pralea în strau; bătaura dela scrânciob era mai întefită de hore, căci dumnealui le plătia lăutarii, și

odăile sărace și albe, se înveseliau adesea, căci tot el ținea să aducă pe cărările credinții Mântuitorului, pe noii născuți.

În amurguri parfumate de fân și în suet de tălângi, câte un bătrân și el întors din țarină, îl întâmpina cu: „sărut dreapta, conașule, da ci se mai aude cu noi? S'or întoarce vremurile oare sau din greu în mai greu? Că dreptate nu avem la judecări, că cine-i mai tare acela tae și spânzură. Pentru orice hârtiuță, întrebare, însemnare, ni se cer bani. Vorba veche: boii ară și caii mănâncă. Oare să mai fie bine sau binele e în pământ? Strâmbătaea e cucoană care umblă prin târg iar pe la noi sărăcia și boala. Văd câteodată că se oprește în fața primăriei sau a rașului câte o „otomobilă” de aceea și se cobor din ea ciocoi de modă nouă, cu ochilari pe frunte ca de draci, și ne spun brașoave, și ne făgăduiesc, și ocărăsc cu sudabne grele pe cei ce sunt din altă țară, și că numai ei ni-or face, ni-or direge, așa și pe dincolo, și când colo numai tragere pe sfoară. Cucoane, oare or să fie bine? Sau se apropie sfârșitul?”

— Va fi și bine, răspunde Pralea. Răbdare. Ogorul umplut cu buruiană cu inecul se curăță. Sunt mulți oameni cinstiți cari au început să scoată buruienile dela târg. Rădăcinile trebuiesc stărpite și nu e ușor. Răbdare, moș Toader. Primăvara nu vine într-o zi.

— Apoi dacă mata grăești, e așa, e sfânt. Se înțelege că răbdarea e cheia de aur. Cu sănătate. Și bătrânul pleca parcă ușurat.

— Mai scoateți nasul din hârtii.

— Și ce vrei, dragă?

— Vreau — răspunde Margareta în rochia-i albastră ca cerul — să nu trăiești în tine însuși așa mult.

— Din hârtiile acestea trăim, ridică ochii buni Pralea de pe filele unui dosar.

— Dar averea mea?

— Ca și când nu ar fi. Venitul ei se duce pe toalete, pe luxul ce se desfășoară aici, pe recepțiile ce au loc în saloanele noastre, pe risipa ce ne înconjoară. Și apoi venitul nici nu-l luăm tot, jumătate din al moșiei Stăuceni îl ia senatorul; și vezi dacă nu m'ăș indeletnici cu avocatura, nu știu cum am scoate la capăt. Nu uita, Margareto, că mie îmi place să muncesc serios și mult.

— Și dacă nu ar fi țărani... Și multe procese de ale lor gratuite. Săptămâna trecută chiar, la curtea cu juri, ai mai scăpat pe un criminal dela ocnă. Fiara de țărani, a împlântat bărdița în capul proprietarului moșiei și nu s'a mulțumit numai cu atât ci i-a tăiat și mâinile. Cu argumentele tale puternice, cu teoriile-ți asupra două lumi: una asupritoare și alta dusă la disperare, ai îndușosat jurații și l-au achitat.

— Problemele astea să le lăsăm la o parte.

Ea jucându-se cu degetele-i lungi și subțiri pe o carte, urmă:

— Eu înțelegeam altfel căsătoria.

— Cum? întrebă Pralea, cu o abjinece de durere în suflet.

— Să fii iubită. Să fii înțeleasă. Bărbatul să fie mai mult al meu decât al ocupațiilor sale. Să găsească timp îndestul să mă asculte, să mă întovărășească pretutindeni, să fie sociabil și să nu vadă

societatea pe dos, ca tine și la ficcare pas să-i găsească greșeli.

— Eu nu te iubesc, Margareto?

— Nu-i de ajuns numai să-mi spui. Eu nu pot pătrunde ce-i în inima ta; trebuie să manifestezi această iubire. Tu ești un singuratic.

— Așa mi-i firea.

— Dar eu voiam un soț vesel. Căsătoria să fie o fericire. Doriam un bărbat care să se asemene în vederi cu mine, să fie copilăros când trebuie iar nu ca un judecător de instrucție.

— Nu ești liberă în toate acțiunile tale? Mă amestec în ceva? Dispui cum vrei în casa aceasta; poțtești pe cine dorești la ceaiuri dăușante, la muzică de cameră. Bahurile au loc de câte ori îți trece prin minte.

— Dar totdeauna te furizezi să iei parte la ele cât mai puțin, sub diferite pretexte. Te reține mereu avocatura și țărani.

— Să-i lăsăm în pace.

— Chiar dăușazi n'ai vrut să mă însoțești la teatru. Venise trupa franțuzească. Flita dădea tonul selecțiunii în artă. Am avut noroc de tata. Cu cine mă duceam în loji? Erai indispus.

— Și am făcut bine că nu am luat parte la o trupă mediocră.

— Dacă era vorba să se joace ceva de Alecsandri sau de vreun autor Demetrescu, atunci te înflăcărai. Îți atingea struna sufletească.

— Margareto...

— Tata mi-a spus că ai refuzat demnitatea de secretar general la interne.

— Da.

— De ce?

— Nu știi de atâția ani că nu-mi place politica, — o urăsc.

— Nu vezi că ești alături cu drumul cel real, replică Margareta abținându-se să nu fie nervoasă. Madame Hélène Ioanid-Trascău, a fost doamna ministru până mai eri, și doar familia ei nu posedă legăturile politice pe care le are tata de 40 de ani în partid. Să rămân toată viața soția unui avocat...

— A unui om cinstit, care nu sărăcește pe nimeni; s'a ridicat prin meritul său și nu se folosește de protecția rudelor soției.

— Ca în schimb toată energia să îți-o pierzi în apărarea celor cari miroasă a cojoc de oac.

— Se înțelege nu parfumați dar cu sufletele curate.

— Vorbești așa pentru că te-ai născut din țărani.

— Da.

— Și de aceea ești un om tăcut. Reminiscențele trecutului nu se pot șterge ca să fie înlucite cu impresiile alese din lumea subțiată ca sânge și ca gusturi. Impresiile vieții se închid în tine și nu radiază. Ești un sgârcit în sentimente.

— Margareto, nu picura nemulțumirea în sufletul meu.

— Sau tu în al meu. De la o vreme ești tot mai rar din camera de lucru.

Am impresia că ești bolnav. Nervii!..

Pralea o privi lung:

— Margareto, lasă-mă, te rog!..

Ambițiuca de a te ridica în o lume distinsă care azi și se pare dușmană, pe nesimțite te-a distrus. Ți-ai acumulat peste puterile crecerului cunoștințele învățaturii ca să ajungi în aristocrație. Și ești un nemulțumit; m'ai nesfericit!

— Eu pe d-ta?

— Da. Dacă mă lua un aristocrat prin naștere, acela îți procura fericirea. Înțelegea sensibilitatea lumii în care trăiesc.

Nu avea o pojghiță de cultură pe deasupra; sângele îi era nobil. Noblețea se moștenește nici de cum se capătă din cărți și nici nu răsare din popor.

— Te-am ascultat atâta! Taci și du-te!

— Vezi e destul să zgârii puțin la suprafață ca mojiția să izbucnească din inimă. Glasul lăuntric e mai puternic de cât rațiunea șlefuită prin cultură.

— Aici e cultură în mediul în care te învârtești tu?!

— Dar unde?! Intre țărani din care ai răsărit și ai văzut vicii!

— În tot cazul mai puțin de cât la aristocrație.

— Ce creștere ai putut să capeți de la un totă bețiv cu nasul roș?!

— Pleacă!

— Maniacule!

— Esi!

— Neurastenicule!

Și Pralea scos din fire, galben la față, cu mâinele tremurânde, se repezi, o înșfacă de brațele albe și o îmbrânci pe canapea.

Afară fulguia și prin odăi căldura plăcută alina mobilele scumpe. Mulțămirea se părea că se resfăță între pereți cu culori vii și pictură, cu toate acestea pe figurile celor cari se mișcau aici, se vedea că s'a întâmplat ceva neobișnuit. Servitorii deschideau mai cu grijă ușile și totul părea trist. Fusese oarecare furtună de vorbe la început între senator, fiică și soția dumisale, apoi puneri la cale cu calm și protocoale. Margareta eșia și mai târziu ea de obicei din odaia de toaletă; obrajii nu mai răspândiau veselie multă și rânită în orgoliul ei, pășia, impunătoare pe covorele moi. De câteva zile fredonările nu i se mai desprindeau de pe buzele-i înmuțate în senzații și nici nu eșia cu automobilul la vizitele obișnuite. Florile erau uitate în vasele chinezești. Un gând o urmărea să plece mai repede din țară, la Nissa. Senatorul hotărâse divorțul. În urma ei fiind departe de București, elita va vorbi mai puțin de evenimentul acesta neplăcut în familie.

Numai Coana Calipso nu putea să uite nici o clipă mojiția ginerului.

Seara și dimineața intra în odăile, roză și meridională, ale zănei blonde și o mângâia și o punea la cale pentru viitor, dând mereu vina pe conul Ștefan: „Nu i-am spus întotdeauna, că nu ești pentru un om din popor. Erai menită să fii măritată cu cineva din protipendadă, după un ministru plenipotențiar, după un aristocrat ca noi, iar nu după un avocat, pentru că știe ceva să trănănească la procese. Da dumnealui: că eu nu mă pricep în evoluția vremii, că ginerile trebuie să fie un om deprins cu sărăcia, să prețuiască banul; că Pralea a învățat la Paris, că are viitor, că știe multă carte. Eu nu l-am mistuit niciodată; n'am avut ce mă face pentru că te iubese pe tine, dar acum s'a sfârșit. Răul aduce bine. Tu pleci; el are să se cărbănească pentru totdeauna. Lasă că ai să fii mai fericită cu frumusețea ta... Și privirea leneșă a ochilor dumisale căpătă o vioiciune oarecare: sângele înroșia obrajii îmbrăbiți ca de vată și gestuila teatral. Când îl prindea pe senator îl dăscălia și mai tare.

În sufletul lui Pralea se ivise în adevăr prăbușirea. Gestul nenorocit într'un moment de revoltă, îl durea. Să o lovească el pe Margareta ca un nemernic, ca un brutal, aceasta nu-i eșia din minte și-i sfredelea crecerul. Simția cum tâmplele îi sunt strânse de un cerc ca de fier și ob-

sedarea i se așezase ca un dușman în moalele capului.

În camera de lucru nu-si găsia astâmpăr, în odaia-i de culcare de asemenea, și la cele două pledoarii ce le avusese scăpase ca un naufragiat. Nelitiștea i se strecurase în tot sistemul nervos, și avea impresia că într'o zi se va năruși lutul. Expresia *neurastenic* cum pornise năvalnică și tăioasă din izbucnirea Margaretei, era un adevăr, căci adevărul se așeză cu încetul în adâncul ființei noastre, îl ocolești de multe ori să nu distrugi pe cineva cu el și numai într'o clipă de iritație, îl desvălui în forma-i reală. Adevărul acesta pentru dânsul lua proporții: ca o undiță în care se agăță viețuitoarea din apă, așa și în inima lui se agățase acest cuvânt și-și făcea loc tot mai mult în cele mai mici amănunte ale vieții. De câte ori își vedea chipul în oglindă, nu mai încăpea nici o îndoială că slăbise de câțva timp, că fața-i era cuprinsă de un val de tristețe bolnăvicioasă, că sub pleoape se ivise ceva palid și că în privirea-i nu era acea strălucire de altă dată, ci o umbră de departe se strecura pe furis să aducă sfârșitul; nebulina. Altfel ce-i putea fi gestul brutal decât un avertisment al negurii din creier. Căci orice rău i-ar fi procurat Margareta, nu s'ar fi coborât până la lasitatea să-i aplice pumnul. Doar o iubea, o iubea mult, așa cum era, cu tot cortegiul de dureri ce i-ar fi adus. O iubia chiar dacă el s'ar fi sacrificat. De oarece el avusese o copilărie din cele mai triste și când scăpase din ghiarele crude ale umilinții și ale sărăciei amare, tot avântul, toată fericirea de mai târziu și-o concentrase în ființa pe care o văzuse frumoasă și o luase ca tovarășe a idealului său.

Margareta!..

Trecutul năvalnic i se perinda în minte și-l ducea în cele mai îndepărtate clipe de demult. Erau icone triste, trăite, înfățișate în farmecul cel-dau anii cari nu se mai întore și ne iau cu ei frumusețea dintr'insii chiar dacă au fost plini de amar. Copilăria îi răsăria mai puternic. Se vedea copilul unui sat sărac, cu noroi cât lumea în el, c'un iaz la marginea lui, cu sălcii, cu care închircite de durere în cearcănele de chindros al ferestrelor, cu tinde pline de fum și berzele ca o nădejde ce va să vie, într'un picior, pe vârfurile de rogoz. Într'o casă de aceasta învățase să se închine, învățase literile din cărți; vedea două odăi albe, cu grindă, cu i-coane în dosul lor, cu lumânări aprinse la Paști; știa că trebuie să nu calce cât era lipit proaspăt pe jos sau să nu se a-plece peste ghizdurile fântâni. Își aducea aminte când era mic că l-a dus pe tatu-su dascăl, sus la țințerim.

Și de atunci mama lui mereu îl pomenuia și la sărbători plângea prin unghere și palmele-i căpătau bătători de desfăcut năpușoi, și singur mai ajuta la prășitul făleilor de pământ și cu chiu cu vai ținea gospodăria în rând cu oamenii. Cadrele din școala primară le vedea aceea, și cum stăteau băieții în bănci îngrite și scrijelite cu cuțitul. Liceul i-a fost un calvar: învăța pe cărți străine; mânca unde putea; cum dădea lecții la toate odraslele de ciocoi, leneșe și obraznice până ce ajunge la universitate. Aici căpătă bursă și prin o împrejurare fericită își luă doctoratul în drept dela Paris. O cruce de stejar străjuia la căpătâul mamei lui, și în gospodăria lor intrase pustul și se agățase de prispă și pereții accia îngrijii cât trăise stăpâna lor.

Cineva deschise ușa încet. Pralea se ri-

I N H Ă U R I

de ION SCAENARU

Prinsă de furtunile toamnei, zooniera fu trasă în adăpostul unui fiord amănându-și plecarea până după equinoxul. Echipajul hoinărește în voie un timp, apoi ofițerii ne mai avânt ce face, luată hărțile și, prin compas și riglă, aflară că orașul de pescari care mai avusese cinstea să fie vizitat de ei, o lună înainte, se găsește la un ceas depărtare de cursă în băreii, pe lângă coastă. Seara, se și văzu cum o parte amenințau să cadă bolnavi de nostalgie. Comandantul înțelese: bray și just, el lansă învoiri pe câte două zile.

Căpitanul Cezar Bredoniu rezistând ultimelor chemări ale grupului ce se pierdea pe ape, rămase: se gândi că băuse destul poșirea cărcinimilor unde proprietarii de corăbii se îmbătau între două naufragii, injurau marea și-și oferiau fiecele dacă încercătura va sosi cu bine - sfântului protector al pescarilor care-i privea stuțit din colțul barului, cu nasul și urechile rupte de furia și batjocura celor înșelați odată.

A doua zi cercetă din ochi, de pe tunul pupei, împrejurimile care se întindeau sălbatece, cu piscuri repezite spre poalele norilor, dar hotărnicite ca o teamă, la jumătate milă de coastă.

Se hotărî. Își luă aparatele de reperat, hărțile pentru schițe și porni la întâmplare. În drum îi veni gândul să verifice acele busole și rase de o așa naivitate; dar abia mai făcu câțiva pași că controlul i se năzuri iar. Tot atunci simți și țepușile lunetei ca și cum i-ar fi zdrobit umerii; duse mâna la cingătoare și vru să arunce ceasornicul cu ace, dar ochii depărtați care i-l dăduseră, îl țintiră.

— Și dacă ași verifica, ce-ar fi? se mai întrebă odată intrând într'un hău; suntem la aproape o mie două sute mile de Pol și e cu puțință ca acele să sufere vreo deviere; ași ști cu câte grade sunt... și se opri. Verificare la o mie două sute mile de Pol? Haida de! doar nu sunt un fer-

mier care să nu fi făcut până acum de cât ocolul ogoarelor sale.

Hăul se adância în față, în părți și pe sus unde se lega prin poduri de bazalt cu alte piscuri croind întinderi bălțate de coclauri și peșteri. De acolo, se zăreau așezări noi asemănătoare celor de aci, în înfățișări părând a închide liniștea scursă dealungul milenilor crescută pe răstimpul de la o revoltă sismică la alta.

Strecurându-se prin strămoarea care lega hăul străbătut de cele următoare, răsbi într'un bazin unde se pomeni dintr'odată în întinerie, cu pașii răsunând în ecouri umede. Vroi să se întoarcă dar nu mai găsi strămoarea; se pregăti să scape și se răsândi pentru a-și lăsa privirile să se obicinuiască cu noaptea hăului. O umbră de gând reveni amintind busola și-l alungă sau muri singur, spre a lăsa loc senzațiilor imediate care-l înfășurau pe măsură ce înainta spre inima căldării.

Într-o vreme se infuriă că în locul pașilor auzia svăcnindu-i inima în bătăi grămădite la încheietoarea gâtului pe care le trimetea înapoi cu înghițituri reci ori cu gust de umezeală coclăită. Înțelese că aerul se rarefia; ca prevedere mai înțecă întoarcerea dela început, însă, rusinat, porni mai îndărjit spre esira care o bănuia dincolo, la capătul celalt.

În drum dădu de un perete; duse mâna să-l pipăie, se împiedică, căzu, se ridică injurând și gustă apa prinsă pe degete; aceluși corleală. Privi în sus și, pe gura căldării încercuță de creștetele tancilor, văzu licărind stele; își aminti le fântâni și socoti că nu poate fi mai mult de 12 ziua, la zece kilometri de canoieră și trei ceasuri de drum.

Încecă să se gândească la ceva simțind iarăși țepușile lunetei pe umăr. Nu putu. Atunci, trase unul spre a-l întrebuința ca baston în dibuirea capcanelor. Descoperirea aceasta îl liniști ceiace îl făcu să înceapă a desluși cele înconjură-

toare, dar nu află nimic în afară de zidurile stâncoase pe lângă care se târa. A, colo, parcă mai spre dreapta, parcă mai spre stânga, s'ar întrezări o săgeată de lumină și căpitanul se avântă ca un turbat spre ea. Țepușa lovi o piatră care se rostogoli în jos într'o cascadă de ecouri nesfârșite; așteptă cu răsuflarea oprită. S'ajungă; piatra cădea mereu în vază și țipete tot mai depărtate. Îndărjit, se răsind de zid și stătu s'asculte ecourile până la cel din urmă.

Revenindu-și, simți stinghereala care îi-o dă treaba de nimic în care te surprinzi lucrând cu râvnă gravă și porni mai departe spre zarea de lumină. După ce străbătu un ponor, i se păru că tot mai aude căderile pietrei; stătu iar s'asculte, porni din nou și, la urmă, descoperi că se orientează cu vârful țepușei iar nu cu busola! Ha, vasăzică am uitat că sunt impresurat de guri, se gândi abia atunci Cezar Bredoniu și întinse mâna, apucă o piatră, svârli. Altă cascadă acoperi atunci pe cea dintâi care continua încă, arătând că prăpastia se afla mult mai aproape de cât bănuise la prăbușirea de adineauri. Înaintă cu luare aminte pe lângă zid, lumina se lărgea, iat-o, cum năvălește prin strămoare. Înainte!

În plină zi, răsuflă iar; trânti țepușile și se întinse fără să mai privească în urmă. Nu se mai gândia la nimic de cât la odihnă când, abia închise ochii, și o neliniște nouă îl sguduî:

— Am uitat să pun pe hartă locul ca noierei, ce dobitoc! și sări în picioare. Prins de panică porni pe terasa care ducea spre gura bazinului următor cu presimțirea că, mai colo, la o aruncătură de piatră, terenul se lasă în jos ascuns de defileul de aci. Mergând, căuta să-și reconstituie configurația străbătută; nu înțelegea pentruce trebuie să urce ca să ajungă la nivelul plăcării, de vreme ce mersese numai în linie dreaptă și nu scoborâse nici o pantă, niciun mamelon, nici o munte, deacolo încoaie.

Cu fiecare povârniș sau cotitură, ori lumină unde se străduia pentru o orientare zadarnică asupra ținutului care-l atrăgea cu fiorii goanei prin prăpăstii, se simțea înfășurat de pustiu, de tăceri, de goluri ametoitoare revărsate de gurile nevăzute ale regiunii. Pândi s'audă vreun falfăit de arini, vreun strigăt de sălbăticiune, vreun bâzâit de gănganie; s'alerge după ea, s'o prindă, s'o ia în palmă, s'o simtă cum își târăște viața alături de a lui, în afară de a lui. Să se vadă și să se regăsească în ea întru contopirea acelorasi instincte sbucnitoare acum prin porii cărnii, afară, deslănțuite de fiarele încătusate dealungul generațiilor de strămoși, trăiți cândva pe aici, prin scorbările, hăurile și peșterile planetei în formație.

Nimic. Căuta un copac în al cărui frunzar să-și învioreze gândurile strivite de tinala singurătății și nu găsi. Privirile îi alergau dezolate pe vegetația hibridă care acoperia cu un verde trist tarlale de stânci și, alungate de vedenii care se desprindeau din contururile masivului, reveniau cuprinse de panică, înăuntru.

Atunci, își aduse aminte de piatră și, palpând din toată ființa pentru mișcarea ce se va produce, mai svârli una în chiar partea unde credea că se desfășoară întinderea presimțită. Ciudat dincolo de terasă, piatra se rostogoli înghițită într'o avalanșă de ecouri. Ascultă oprirea: dar

dică de pe scaun. Margareta se îndreptă însure el, tutuzându-i mâna.

— Am venit să-mi iau ziua bună, cu toate că n'ar fi trebuit să-ți mai spun niciun cuvânt.

— Va să zică pleci? și el își duse involuntar degetele la tâmplă.

— Da.

— Și nimic nu te mai oprește în casa aceasta?

— Nimic. De altfel și d-ta va trebui să faci la fel.

— Dar copila?

— Copila e a mea: o iau cu mine.

Ochii lui Pralea i se făcură mai mari.

— Și ce-i vei spune despre tatăl ei?

— Că mi-am despărțit.

— Așa ușor. Atât?

— Atât. Se înțelege nu-i voi spune despre mojița ta.

— Prin urmare vom fi doi străini.

— De altfel de câțiva ani suntem străini. Și pentrucă vreau să-ți spun ade-vărul în față, ascultă: Felul tău de a fi, singurătatea pe care o iubai mai mult de cât pe mine, privirea ta de judecător de instrucție, tăcerea, nasul mereu în hărți, m'a determinat să...

— Ce?

— Să găsesc pe Alfons să mă înțeleagă, să fie atent cu mine, să-mi aducă o viață fericită.

Degetele lui Pralea se înlestară de marginea biroului.

— Și îndrăznești să-mi spui acestea, fără nici o remușcare?!

— Acum când totul s'a sfârșit între noi...

Vroia să mă zdrobești cu desăvârșire, să minezi cu totul pe *neurastenic*. Află, află, că știam aceasta. Un altul ar fi întrebuințat un punct de suspensie al revolverului. Eu însă te-am iubit și am preferat să sufăr decât să aduc insulta măcar a unui cuvânt. La început am fost tăcut? La început eram ca un judecător de instrucție sau țiam arătat toată iubirea? Cu tot păcatul te iubiam. Voiam să duc cu mine această taină și rusine în mormânt. Voiam ca Eliza să nu știe nici odată că mama ei a înșelat pe tată-su. Voiam să o cresc cum înțeleg eu viața. Și tu... Margareta!... Acum poți pleca!...

— Pralea, ce suflet bun! Iartă-mă, iartă-mă, nu pot să mă despart de tine! Nu mă duc! Și începu să plângă ca niciodată, cuprinzându-i gâtul.

Doamna senator intra în odaie, cu vocea seacă, nevenindu-i să creadă ce vede:

— Ce v'ați împăcat?

— Nu mai vreau să fiu o păpușă în mâinile altora. Destul!

Și Margareta plângea...

CONST. CEHAN-RACovița

piatra se rostogolea neîntrerupt, cu vaere lungi, în adâncuri. Alergă să vadă, furios că nu înțelege nimic: jos se deschidea gura prăpastiei cu funduri, cu alte terase, cu alte funduri sub punțile întrezărite la mijloc. Ridică capul, se uită în sus: alte prăpastii, alte funduri de care se izbeau și se întorceau cu buete și vibrații. ecourile de jos.

Unde sunt? și se repezi spre deschiderea care se bănuia a ascunde o eșire din stămtoarea piscurilor. Se trezi că nu mai știe dacă într-adevăr a ajuns acolo sau, greșit, n'a făcut ocolul înapoi.

Unde sunt? și scoase busola, citi: N-S; W-S. Răse, mai răse odată și o aruncă în sus de unde nu se mai întoarse. Atunci strigă din toată puterea:

— Cezar Bredoniu!
De jos, de pe punți, de deasupra capului unde rămăsese ceasornicul cu ace, ecourile s'alungară ca scoase din zeci de guri, din sute, până la el, și mai departe, înapoi.

— Cezar Bredoniu, căpitan de fregată!
Și fugi svârlind țepușile. Într'un timp, i se păru că urcă și luneta îi îngreuiază ascensiunea: svârli și luneta, svârli și telescopul, apoi puse mâna pe stilet ale cămii lovituri de pulpă, îl enervară.

Sopri: sunt tot acolo, orj?...
— Cezar Bredoniu căpi... Dar nu mai putu.

De sus, pe punțile cu mușchii în culoarea mușetei palustre, se ivi o arătare. Cezar Bredoniu răsă triumfal, îl strigă, îl făcu semne inutile, să se apropie, de oarece printr-o întorsătură uluitoare de teren, omul se și oprise la doi pași.

Se măsurară mai întâi, unul pe altul, din ochi; căpitanul într'un amestec de bucurie și teamă care-l făcu să ducă mâna la stilet; celalalt, nepăsător, bărbos, gol, c'o piele de urs pe șolduri a cărei folosință se dovedea mai mult prin instinct decât pentru oameni; care oameni?

Cezar Bredoniu lăsă stiletul; omul prinse curaj și făcu o mișcare către el însuși apoi către blocul de piatră trântit alături, la sosire. Iși duse mâna la umăr și mai pipăi odată rana sângerândă după care și-o șterse pe pielea soldurilor. Spuse ceva. Căpitanul tresări. Iși aminti de o rășel, de canonieră, de prieteni. Pentru ce tocmai lui i se năzărise să învețe dialectul ținutului?

— Ce cauți omule aici?
— Nu-și dădu seama cine întrebă; întrebarea era în mintea amândorura. Crezând că sălbatecul din față vorbise, răspunse în limba acestuia:

— Dar tu ce cauți aici, departe de oameni?

Celalt khoti, cavernos:
— Oamenii s'au dus! Sunt patruzeci de ani. Iacă piatra! și arată blocul:

— Apăr-o!

Cezar Bredoniu privi într'acolo. Simți, obscur, gândurile celuilalt dar tăcu.

— Apăr-o! mai răcni omul. Culegeam rădăcini și ea s'a desfăcut de sus, sinură, fără s'o atingă nimeni. O văd cum cade, cum vine; mă dau în lături, ea coțeste încoace, mă mai dau într-o parte, se dă și ea. Dau și fug dar nu mai am vreme, cade! Uite! Și-i mai arăt odată umărul sdrelit.

Căpitanul de fregată se mai uită și el odată la piatră, apoi la om, și vru s'alunge umbrele care-l învăluiau. Nu putu. Se lăsă în voia imaginilor și senzațiilor noi care-i pătrundeau ființa, prinse suflul vieții pe care o căuta în hălul trecut, al vieții celei de aici, nu celei ce o purta în el. Simți gravat pe cenușa lumii deja moarte, de acolo, conturul ținutului de aci, al

stâncilor, al peșterilor, al piscurilor, al prăpastiilor suprapuse și al punților. Văzu pe om, sguduit de vedenia de a se vedea pe el însuși, ascultând vuetele hăurilor prevestind vremea rea, ori vorbindu-le identificat cu ele, ca și atunci, sunt patruzeci de ani... Smuls din viața de acolo, încătușat de a pustiurilor și tacerilor materiei de aci, și-a vânat cu toată ardoarea dușmanul, l-a prins, îl judecă. I se păru chiar că piatra are forma unui cap de taur, cu buza de jos răsfrântă și pătată de bale de mușchii cu sânge.

— Dușmanul putea să cadă alături și n'a căzut, întări omul. Nu bătea nici un vânt când s'a desprins din coama stâncii. Drept este că judecata să se facă în formele ei. Apără-ți!

— A vrut să te omoare dar n'a isbutit decât să-ți sdrobească umărul, răspunse cu toată convingerea Cezar Bredoniu. Iartă-l: devotat ție, odată el te va ajuta când te va încolți nevoia.

Incremeni cu groaza de a fi atins părajinile nebuniei. Fără să-și dea seama, alunecase în normele de viață ale omului și pietrei, ale hăurilor care...

— O condamnă la moarte prin înecare, dincolo de ținutul meu, îl trezi omul.

Apoi văzu pe nebun cum își ia dușmanul pe umărul sănătos și pornește; plecă după el. Iși simți inima înăbușită; încercă să mai vorbească dar nu știu ce. Poate că toate astea din pricină că se da o pedeapsă prea aspră pentru o rană ce se putea vindeca. Ca să se liniștească, vorbi:

— Așteaptă, nu trebuie să te răsbuni contra unei întâmplări care s'a înșelat în socotelile ei. F cu puțință ca de astădată să-și îndeplinească voința. Fatalitatea nu se înșală!

POEME ÎN PROZĂ

LA MARGINEA

zărilor veghează mama. E asemenea îngerilor. Și ingerii îi slujesc.

Pe firave raze de stele coboară îndemnurile ei de lumină. Le aduc ingerii în poală și mi le așează la căpătâiul vieții...

În câmpul luptelor surde, aud mângâieri de îmbărbătare. Sunt ale mamei. Și mâini nevăzute îmi uscă sudoarea din față.

Îmi leagănă gândul și-l crește, pornindu-l spre rosturi mai bune: să amestec zilele mele cu viața firii curate. Ea singură-și cunoaște menirea. Să împrumut povaiță cuminte dela florile câmpurilor. Ele rodesc în tăcere ferite de larma din târguri.

Și inima să nu mi-o plec în jugul mulțimei orbite. Să fie ea candelă, în care să ardă într'una untul de lemn al dragostei în slujba Domnului.

Da; mamă dragă, tu veghezi străjuită de doruri, în marginea zărilor.

Ascultă cu înfiorare pașii vieții mele și bucuria ți-o vestește răsăritul soarelui. În el strălucește fericirea vegherilor tale, mie atât de scumpe.

Inima mea sărută dragostea și oboseala străjuirilor tale de fiice clipă.

INGÂMFAREA

Îți râde pe buze, c'ai fi mai aproape de Domnul. Mândria ți-o vestește obraznic prin târguri și temple...

— Ai? întrebă omul. Ai înțeles ori nu, că vroia să mă omoare? La moarte!

Ocolind un coclaur se pomeniră cu o apă care nu se știe de unde eșia, unde își avea fundul. Omul se pregăti pe mal, ridică taurul, svârli.

— La moarte!
Dar malul surpându-se, om și piatră dispărură în aceeași vâltoare.

Cezar Bredoniu își reveni ca dintr'un vis în care se împletise ață cu ață, de la părăsirea canonierei, până în clipa vâltoarei din apă. Încercarea de a sări în ajutor, socoti că nu-și mai avea niciun rost pentrucă nimic nu mai arăta urma omului și a pietrei. Se simți din nou singur, mai singur.

Vru să se întoarcă pe drumul bătut, dar nemeri în alte hăuri, toate asemenea. Urcă punțile, scoborî, urcă din nou. Încercă s'alunge umbrele, nălucile, piscurile, gurile.

Din pisc în pisc, din punte în punte, se pomeni alergând ca și cel înecat, în primele zile ale capcanii, slobozit acum pentrucă îi sosise înlocuitorul, el Cezar Bredoniu, căpitan de fregată, de atâtea ori stăpânind cărma și busola în largul apelor, el care era așteptat de comandor, de camarazi, de porturile cu iubite și mai cu seamă de ea, de cealaltă, care nu e, n'a mai fost și n'are să mai fie ca ea!

Căută urina pașilor, terasele, peșterile străbătute. Fugi înainte, la întâmplare, fără să mai știe dacă urcă ori coboară, mugii:

— Cezar Bredoniu!... Cezar Bre...
Din hăuri, se întoarseră, plecară, mai veniră odată și iar plecară, ecourile ființei lui.

ION SCAENARU

În deșert îmbraci haina luminii. Ți-e gândul besnă adâncă, simțirea otravă de moarte. Harul cereșc nu ți-a miruit ființa...

Noi sântem departe, cu toții, de umbra cereșcului Tată. Drumești pe cărări încalcite. Mărgele de rouă ce-așteaptă să fie sorbite de soare. Așteaptă pe flori și în țărână...

Se sbate gândul spre bine. E ruga ce se desprinde din marca durere a lumii. E fumul de jertfă ce se înalță din cădelnița inimii frânte...

Aceasta-i cărarea. O paște ispita din umbră. Doar mila cerească ne prindă de mână, ne îndemne spre fapta cea bună. Ea singură-i temelul vieții...

Vorba e fum și zboară. Nu lasă nici umbră în urmă. Credința e înșelătoare de nu rodește în faptă. Nădejdea floare de câmp.

Stăpânul crează într'una. Nimeni nu-l vede și vorba nu i-o aude. De ești tu slugă cinstită, fă și tu asemenea Lui. Săvârșirea binelui te va apropia de Părintele-Stăpân a toate, iar gândul-îmn de închinare îți va lumina altarul jertfei de fiice clipă. Atunci fericirea tăcută îți va înflori ființa sărutată de harul cereșc.

Z. SANDU

CRITICA LITERARA

CENTENARUL ROMANTISMULUI

La 27 Februarie s'a reprezentat la Comedia Franceză piesa **Hernani** a lui Victor Hugo. Trecuseră tocmai o sută de ani de când tot la acelaș teatru s'a reprezentat cu scandal, ca o demonstrație a tinerilor contra celor bătrâni. La treizeci de reprezentări, pe rând a fost față în față cele două tabere, cu victoria evidentă a celor tineri, cu cari manifesta și publicul.

Romantismul a fost un fiu al revoluției franceze, deși el apăruse cu **Noua Heloiză** al lui Jean-Jacques Rousseau și cu **Werther** al lui Goethe, ca și **Hofii** lui Schiller. A trecut prin opera lui Chateaubriand, Madame de Staël, Lamartine, etc., pe atunci însă era o simplă manifestare izolată, nu avea caracterul general al romantismului de acum. El se manifestă, în toate domeniile, în literatură, teatru, pictură, sculptură, muzică, arhitectură și chiar în literatura religioasă.

Romanticii au fost copiii teribili ai veacului trecut. Pe la 1830, legenda napoleoneană se formase, popoarele cu toată tirania guvernelor, stăpânite de spiritul Sfintei Alianțe, se redeșteptaseră și căutau o formă de viață nouă.

Pentru noi, romantismul francez a fost de o importanță covârșitoare. Cei mai mari dintre romantici ne-au dat concursul lor prețios pentru a asigura independența politică a Principatelor. E destul să cităm pe Lamartine, Edgar Quinet, Michelet, etc., cari s'au pus la dispoziția cauzei noastre. Apoi toată literatura Renașterii s'a dezvoltat sub binefăcătorul imbold al romantismului francez: Cârlova, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Costache Negruzi, Nicolae Bălcescu, Odobescu, Bolintineanu, cu toți aceștia s'au influențat de literatura romantică franceză.

Este interesant pentru noi că serbăm, cu ocazia centenarului lui Hernani, o sută de ani dela Renașterea Națională.

Mai târziu va veni Eminescu, Coșbuc, Vlahuță, tot romantici, iar adăpați în romantismul german. Chiar Coșbuc este un romantic, ca și Iosif, ca și Cerna, etc.

Romantismul este chiar baza literaturii noastre naționale. Sub egida lui s'au redeșteptat națiunile, s'au reinovit festinele artei și ale spiritului. A fost marea revoluție a spiritului omenesc.

ION FOTI

GRI-GRI: „Epigrame“

Un cunoscut autor de romane pornografice și de mici tratate de estetică îmi reproșă cândva, oral și în scris, că mă ocup de scriitori și volumele care ies din media literaturii. Fără să visez aici întreagă chestiunea, voi nota totuși că, de multe ori, folosul practic pe care astfel de corectări îl aduce e mai simțit: pe deoparte, începătorul, submediocritatea literară ține mai de grabă socoteală de verdictul criticilor. Ca urmare, se vindecă, se lasă de scris sau numai se ascunde, nu se mai dă

în public. Pe de alta, însuși cetitorul te crede mai de grabă când îi vorbești de o pană puțin cunoscută, de un nume care, pentru prima oară, încearcă necunoscutul și nemurirea, pe care nu-l țin în echilibru stabil greutatea unor virtuți literare câștigate.

Cu aceste gânduri m'am decis să scriu și despre epigramele d-lui Gri-gri, cuprinse în 100 de pagini mici și apreciate la modesta sumă de... 60 de lei.

Din parcursul lor am ajuns la următoarea concluziune:

D. Gri-gri" (în „prefață“: Gr. P. Br.) pare a fi student și funcționar. Sunt, fără îndoială, titluri și onorabile și suficiente pentru un cetățean cu viitor. D-sa însă e departe de a se mulțumi cu atât. Tine morțiș să mai fie ceva?

Ce? romancier, novelist, autor dramatic? Greu: n'are destul timp. Orator politic? Se teme să nu fie dat afară din slujbă. Poet liric? Nu-i îndrăgostit. Și pentru că totuși trebuie să fie ceva, se hotărăște pentru calitatea de epigramist. Și motivele: o epigramă e formată din 2—3—4 versuri, ceace poate face fiecare. Cât despre spirit — cine nu-i spiritual în Țara românească — fără să mă gândesc la alt fapt: spiritul începe să aparțină colectivității: zboară prin văzduh, forțat prin saloane și pe străzile circulat. N'ai decât să-l prinzi sub pălărie și să-l încadrezi în rama celor 4 versuri pentruca epigrama să fie gata.

Firește că după această socoteală epigramele ar trebui să fie foarte numeroase. Colecțiuni ca ale d-sale, sau chiar mai mari, să se publice, dacă nu cotidian, măcar odată pe săptămână.

Și totuși lucrurile se prezintă cu totul altfel. Cauzele? Tocmai acelea pe care d. Gri-gri nu le bănuște: spiritul epigramei trebuie să fie totdeauna nou, interesant și servit prin surpriză. Forma trebuie să fie perfectă și lapidară.

Intrucât ne privește am încercat să trecem „epigramele“ d-sale prin furcile caudine ale cerințelor de mai sus. Spre dezamăgirea noastră au eșit cu totul rebele și ciufulte. Niciuna n'a rezistat. Toate au refuzat să se strecoare sau, s'au oprit printre dinți, astfel, încât nu ne-a rămas decât să regretăm — pe deoparte — jumătatea de oră pierdută, pe dealta, prilejul de a nu mai putea încresta la răbojul prieteniei un nume. Și iată de ce: spiritele d-lui Gri-gri, prezintă următoarele caractere: când nu sunt inexistente sau numai invizibile, se reduce la simple jocuri de cuvinte, calambour-uri forțate (ajutat — e — ajutat; n'arecă lume — încurecă lume; Ghiață — în ghiață, etc.); la spirite devenite populare (a trage muza de păr; bun... în grad; a spăla... putina, etc.). Ba uneori spiritele ni sunt cunoscute de aiurea (e-vită-în Radu D. Rosetti): de multe ori sunt plate, adesea adresate unor necunoscuți, prea actualizante, de interes particular sau personal, ridicate prin naivitatea lor, cu un cuvânt: trase de păr. Căci, se va recunoaște, a continua să iei vorba pescărie în cele două sensuri generalizate, a numi o loterie tragere pe sfoară și a zice despre un dentist bețic că trage la măsă, a spune unui nevoiaș că n'are după ce bea apă, sau a jongla cu derivate ca acestea: *Coco, Cocușă, Co-*

coșată, Cocota, a-i recomanda lui Tânăr să-și vadă lungul nasului și a recunoaște că un aviator e, când zboară, *la înălțime*. Și câte altele de acestea înesemnază a-ți pierde pur și simplu bunătatea de vreme, și a nu-ți cunoaște... lungul nasului.

Și acelaș lucru despre forma detestabilă și puerilă: versurile schioape, mișună cași imposibilitățile lingvistice (eleziuni forțate, sinereze imposibile, lungimi inadmisibile). Tip:

Iarna asta-i dat-o dracu.

Sau

Între ciocan și nicovală.

Și:

Dar nu ești 'n... realitate,

în fine:

Lucrase noaptea, prin minune.

Ce dovedesc toate acestea? Două lucruri:

1) că d. Gri-gri nu e încă un epigramist de volum;

2) că d-sa nu are nici măcar spirit autocritic. Altfel și-ar fi dat seama că din cele 90 de așa-zise epigrame, cu multă bunăvoință abia următoarele ar fi trebuit publicate:

UNUI TRADUCATOR

*Când zile 'ntregi lucrezi, ilustre,
Nevasta regulat te duce;
În timp ce tu traduci pe alții,
Ea doar pe tine te... traduce*

LUI F. LOBODA

(Autorul unui recent volum de epigrame „Gura lumii“).

*Ți-aș face-acum o epigramă
Să simți înșepătura glumii,
Dar, drept să-ți spun, îmi e cam teamă
N'aș prea să intru 'n... „Gura lumii“.*

Unui absolvent al Facultății de litere

*Ai terminal de tot, din păcate,
Grozav de tot vrei să te-arăți;
Dar ce-ai să faci cu-o facultate,
Când nu ai alte facultăți?
Numai aceste trei.*

PAUL I. PAPADOPOL

note

Colaboratorul nostru d. D. IOV va da tiparului în curând un volum de nuvele și schițe intitulat: „AMINTIRI ȘI LA CRIMI“.

„AVEA PĂRINTELE CRIVĂȚ O NO RĂ.“ este romanul la care lucrează acum colaboratorul nostru d. D. IOV. Va fi o apoteoză a pieței de țară trăită în salele de pe malul Siretului.

plastica

EXPOZIȚIILE DELA ATENEU

MARIA IONESCU-BACALOGU, MARIA ȘI GRIGORE MANEA,

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Mecanismul vieții moderne, a pătruns a acea putere care-l domină, până și manifestările artistice ale spiritului omenesc. Trebuie să fie crucea de atari influențe necerute de nimeni și fără rost întrebate.

Astfel unii pictori tratează cu abilități clarite un singur gen sau o subdiviziune minută. După puțin timp, nevrind a face mai departe încercările lor, cu fala începe a se afirma la început, se mulțumesc în a exploata o anumită predilecție care în mod fatal se transformă într-o incoștientă mecauicizare, atât în tratare cât și în colorit. Nu suntem refractari principiului devotării unui anumit gen, ba dimpotrivă îl recomandăm, însă cu menținea ca să rezulte din această înțelegere și un progres în mentalitatea artistică a pictorului respectiv.

Cine a urmărit activitatea desfășurată de doamna Maria Ionescu-Bacalogu, a observat că d-sa nu numai că a înțeles ce însemnează progres, dar l-a pus și într-o practică strălucită, manifestată în cursul numai a câțiva ani.

E deajuns a cerceta lucrările prezente spre a înțelege că suntem în fața unui viguros talent ce se manifestă în deplinătatea lui, de justă concepere artistică.

Lucrările doamnei Maria Ionescu Bacalogu pot fi privite din puncte diferite, dacă ne referim la subiectele ce reprezintă. În primul rând stau sub eticheta unei reale superiorități artistice florile. Factura lor este extrem de interesantă!

Astfel vedem perindându-se prin fața ochilor: *trandafiri, violete sau panselile, cranteme, crăițe sau mimoze*, toate cu abilitate măiestră stilizate și deosebită îndemănare nuanțate. Dar expozanta spre a marca și mai mult caracterul distinctiv al florilor atât de mult iubite de d-sa, creează ansambluri minunate de *liliac cu boule de neige, mimoze cu garoafe sau boule de neige cu iriști*, în care spiritul de adâncă pătrundere artistică este întrebunțat într'un domeniu agreabil și în același timp deosebit de interesant. Rețin tot din galeria florilor minunatele *gâlbele*, pătrunse de o tratare fină, îmbrăcată într'un culorit cu dibăce distribuit.

Dacă totuși spiritul vizitatorului inclină spre a face o sinteză, observă cu oarecare greutate, că predilecția doamnei Ionescu Bacalogu se manifestă într-o analiză minuțioasă și corectă a *florilor de măr și de liliac*.

Dar înțelegerea superioară a expozanței se evidențiază și într'un alt gen — oarecum îndepărtat primului — lucrări marine. S'ar părea curios trecerea bruscă dela studierea minuțioasă ce o oferă în deosebi florile, la o tratare de sbuciumat ansamblu, de care este susceptibilă în tratare marea nu de puține ori agitată. Totuși o cercetare mai de aproape, oferă ochiului un alt domeniu, unde se oglindesc deasemeni o sănătoasă concepțiune.

Din seria acestor lucrări marine vine în minte — printre altele — o pânză ce reprezintă o vedere îndreptată dinspre un mal al mării, lăsând astfel să se vadă în depărtare câteva case, așezate pe cealaltă coastă. Ansamblul minunat dintre peisagiul ce-l oferă uscatul alături de cel al mării, domină și această serie de lucrări.

Culorit viu și în deosebi real, tratare maiestră și cu abilitate diriguată de sentimentul proporțiilor și al respectului formelor, pun pe artistă într-o atmosferă de sublină seninătate, ce produce în sufletul vizitatorului un sentiment de continuă contemplare.

Tot la Ateneu expun și cunoștii pictori Grigore și Maria Manea. Lucrările lor au atât de multe afinități încât se poate vorbi fără nici un sentiment de impietate asupra unuia sau altuia, despre amândoi. Lucrările pictorului Grigore Manea sunt interesante și cu mult gust nuanțate. Ceeace atrage în deosebi atenția

sunt acelea ce aparțin dificilului gen al capului de expresie.

Astfel adâncă înțelegere sufletească ce se transpune printr-o chibzuită și minuțioasă tratare stilistică se evidențiază cu destul lux de amănunte în: *moș Ion, țigancă, două prietene, în cojoc, ciobănaș, moș Gheorghe, florărcasa, fumând, Mărioara, țigan bătrân, baba Mariuca ș. a. m. d.*

Superioritatea artistului Manea se zugrăvește și în câteva admirabile peisagiuri, dominate de un specific natural și care prin puterea de reprezentare se transpune: *în grădină, la fântână*, sau în fața unei case țărănești *din Făgăraș*.

Doamna Maria Manea, pe lângă minunatele: *cap de studiu, cap de față, cap de țigancă*, etc. ne înfățișează sub forme atrăgătoare pânze de o naturală izbitoră reprezentând: *flori de câmp, sau trandafiri, violete, ghiocel, liliac, etc.*

Deaceea artista Maria Manea contribuie într-o măsură apreciabilă la înălțarea cadrului de o factură superioară ce respiră expoziția Manea.

CONSTANTIN ISACHIE

— SALA ILEANA —

Expoziția de pictură a d-lui Const. Isachie din sala „Ileana” este, fără îndoiială, un însemnat eveniment plastic. Fără să exagerăm, această expoziție care face cinste artistului, poate fi considerată ca o evoluție în pictura noastră. În adevăr lupta după inedit și original te isbește de la prima vedere. Totul este nou, bine studiat, ciselat și aprofundat psihologiceste până în cele mai mici amănunte.

Isachie are tot ce trebuie unui artist și în deosebi, cultură.

Expoziția sa se deosebește de multe altele prin varietatea subiectelor și realizarea lor cu totul originală.

Luminoase și cu un culorit viu, pânzele d-lui Isachie sunt de o valoare necontestată, fiind rezultatul unei munci uriașe și a unei pregătiri alese.

Artistul prinde, în deosebi, nudul cu vigoare și precizie cum puținii o pot face la noi. Totul este bine studiat și redat cât mai aproape de realitate.

Peisagiile sunt ferecic alese și au un culorit minunat. Unele din ele cu cerul lor de iarnă ne arată o preferință deosebită a maestrului pentru astfel de subiecte.

Într-o largă măsură ne-a impresionat și florile. La Isachie, floarea este redată așa cum e făcut-o firea. El le-a pictat cu sinceritate și cu simțire delicată, punând în ele tot sufletul său de artist.

În portrete — pentru cari a și fost premiat la Paris — și în capete de expresie se prezintă cu factura sa personală.

D. Isachie este un pictor de talent a că-

rui expoziție cuprinde opere de autentică valoare artistică. D-sa a tras o dără lămoasă și cu totul originală în plastica noastră.

Li dorim tot acelaș succes material.

M. PADINA

(SALA MOZART)

Un nume necunoscut pentru marea mulțime ce colindă expozițiile noastre de pictură, este acela al d-lui M. Padina.

Și cu toate că noi, bucureștenii, nu prea îl cunoaștem, artistul aduce interesante lucrări și ne face să insistăm asupra lor căci ele ne arată o personalitate artistică interesantă.

Temperament plin de tinerețe, găsește în frumusețile firii un izvor nesecat de inspirație. Tehnica lui robustă ne surprinde și ne uimește. Unitatea acestei facturi personale și caracteristice, lămurăște dela început un penel viguros.

Dar culoritul cald ce stăpânește toate bucățile sale, armonia care dă atâta farmec fiecărei pânze, sunt note de deosebită atracție.

Iată de ce capetele sale de expresie, peisagiile, florile și bucata „la seceriș” (care îl apropie de Verona), sunt adevărate prilejuri de emoții artistice pentru acei cari îi vizitează expoziția.

D. CASELLI

aşa şi-aşa...

DIN CE ÎN CE MAI BINE se prezintă revista „Orizonturi noi” al cărei ultim număr (8—9) pare a fi închinat d-lui G. Bacovia, despre a cărui operă, d. N. Davidescu, ne spune: „îşi verifică vitalitatea” trecând, prin timp, victorioasă şi intrând în cadrul literaturii clasice”.

Şi omagiul se completează prin darurile lirice pe cari acelaşi număr le aduce atât de numeroase şi de preţioase, încât putem afirma că „Orizonturi-le noi” dau un răsunător imbold lirismului, în pofida timpului în care trăim şi a genurilor cu greutate pe care le preferă cei mai mulţi dintre scriitorii, chiar tineri.

Amintim pe cele mai caracteristice: sumbrul „Luceu” al d-lui G. Bacovia care distonează ca manieră cu rustica „Inspirare” a d-nei Maria Cunţan, atât de deosebită ca obiect de urbanele „Feline” ale d-lui Dem. Basarabeanu şi ca atmosferă de clasicele accente din „Hymn lui Bacchus”, semnat de d. C. Ionescu-Olt, contrastând şi acestea cu „Gând de iarnă” de d. G. St. Cazacu, care pare a fi sufletul neîntinat şi neobosit al acestei publicaţiuni. Alte versuri: „Visuri” de Ion Focşăneanu, „Privind din prag” de V. Lăinişeanu, „Fosila” de Ilariu Dobridor, „Cântec de toamnă” (Paul Verlaine) în trad. d-lui V. I. Berghieanu, „Rondelul fatal” de P. Tîpărescu.

Lângă versuri se situează cu destulă modestie proza susţinută, aici, prin lirismul din „Terasele albe” (Natură moartă, Printre stânci) ale d-nei Agata G. Bacovia, prin schiţa d-nei Sm. M. Vizirescu: „Ionisăm” şi prin pagina fantastică: „Moartea albă” a d-lui George Acinteanu.

Numărul e completat prin suplimente de artă şi pagini critice de orientare. Ne-a impresionat urât, ce păcat, eşirea d-nei A. G. B. împotriva „didacticismului cultural”, cum şi alta (a d-lui Pan. M. Vizirescu) împotriva nuyelei „Duhovnicul Maicelor”. Sunt gesturi pe care — credem — conducerea revistei nu şi le poate apropia şi pe care înşisi autorii lor vor avea toate motivele să le regrete, cât mai curând.

ÎŞI CONTINUA SARCINA de corect informator al publicului „Buletinul cărţii româneşti” prin No. 2 (An. II). Interesant capitolul: poezie, din care amintim:

Balotă Nic., Din Spuma mărilor; Barbu Ion; Joe secund; G. St. Cazacu; Acor-duri; V. Demetrius; Versuri: Iacobescu D.; Kuasi; Eug. Speranţia; Pasul umbrelor şi al veciei; etc.

Reproducem şi unele titluri din capitolul: teatru:

Anghel Ion: Suflete mari; Arteni Spiridon; Unirea; Effimiu Victor; Marele Duhovnic; Hulea Ovidiu; Invierea, etc.

DESPRE D-SA, iată ce spune d. Eug. Lovinescu unui reporter:

„...din tot ce-am scris pe urmă... se vede o personalitate şi un talent unic în lume...”.

Şi de altă parte:

„Sunt şi eu moldovean — ca orice om de talent...”.

Fireşte că nu avem aici un motiv — nu-l credem...

ÎN ANUL AL XII a intrat revista „Bă săritul”. Primul număr ne aduce: proză viguroasă semnată: Al. Lascarov Moldovanu, D. Nann, etc.; versuri: d-nii C. Goran, C. Florită, etc. Urmează articole de îndrumare practică şi o cronică bogată.

INCEPAND cu n-rele 89—90 „Contemporanul” îşi schimbă formatul, apropiindu-se în acelaşi timp simţitor de realităţile literare. Fără să-şi părăsească sau numai să se abată de la crezul literar — aduce colaborări interesante ca aceea a d-lor: Al. O. Teodoreanu, Cezar Petrescu, Emil Riegler-Dinu... Se dă toată atenţiunea plasticiei din care ni se dau şi reproduse. Fireşte că, pentru „Contemporanul” anaritia volumului Joe secund de Ion Barbu... înseamnă ridicarea unei flămări negre, cu pajură aristocratică în vitrina librăriei româneşti.

Despre **CENTENARUL ROMANTISMULUI** scria, în No. 482 („Adevărul literar”) d-nul Al. Al. Philipide. Alte contribuţiuni în această chestiune. Rătălia în jurul lui „Hernani” şi „Hernani” şi izvoarele sale (H. Bick), precum şi unele clişee semnificative.

Ce păcat, că nu ni se spune nimic despre... romantismul românesc.

„**PLEIADA**” este titlul noii reviste literare care va apare la 15 Martie crit. sub conducerea d-lor George Murnu şi Valeriu Grecu. O aşteptăm, şi îi urăm izbândă. Numele conducătorilor constituie cea mai bună garanţie.

ÎN EDITURA CIORNEI au fost anunţate următoarele 3 volume de proză:

Gala Galaction: Roxana; I. Agârbiceanu: Biruinţa; Victor Effimiu: Dragomirna.

O NOUA EDITIUNE (critică) a poeziilor lui Eminescu, îngrijite de cercetătorul iesan G. Ibrăileanu a eşit de curând de sub presă. E cea mai autorizată desmărire adusă unui fineret care ar vrea să se audă cât mai puţin numele genialului înaintas, în al cărui nimf apar ca nişte găngăni.

ALTE EDITIUNI DE CLASICI ANUNTATE:

Ion Creangă — îngrijit de d. Mihail Sadoveanu; I. L. Caragiale: opera pusă la punct de d. Paul Zarifopol.

Sunt nu numai omagii aduse acestor frumosi ai secolului, ai veşnicului scris românesc; dar mai cu seamă posibilităţi de adevărată cunoaştere oferite publicului doritor de frumos şi de editiuni definitive. Faptul în sine constituie însă şi un semn de justă orientare: gustul publicului, fărîşit în toate vânturile de aventurării scri-sului, s'a regăsit pe sine în pătrunderea marilor creaţiuni, pe care, ne mai găsindu-le în prezent, le smulge din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat. Cât de frumos se împacă această întoarcere cu pioasa contribuţie pe care scriitorii (devenii îngrijitori) şi editurile o dau preţioasei orientări.

„**IL GIORNALE DI POLITICA E LETTERATURA**” din Roma închină un interesant număr României din care fraţii noştri depe malurile Tiburului se vor putea informa — uneori mai exact, altele oarecari probabilităţi, asupra lucrurilor dela noi. Nu ştim cine va fi avut fericită inspiraţie a unui astfel de omagiu — credem însă că, pentru întoarcerea lui, îi trebuie să se apeleze la personalităţi critice libere de orice preocupări de omagiu. Altfel n'am fi înregistrat — printre revistele de frunte româneşti — la noi pe cele mai neînsemnate... iar, printre critici, începători cari dibuiesc. Fireşte că odată intrat pe făşul ceneclului, numărul începe, din punct de vedere literar, fie părtinitor.

În restul numărului, preţioase articole d-lor: Umberto Biscottini: Italia e Romania; Riccardo Riccardi: Lineamenti geografici della Grande Romania; N. Iorga: L'arte romana e l'Italia; Demetrio Cădaru: La letteratura popolare romana e speciale riguardo alle fiabe; Venere Ionesco: I costumi nazionali romeni; Claudio Isopescu: L'Italia e gli inizi del teatro drammatico e musicale romane; George Mihail Zamfirescu: Il teatro romeno contemporaneo.

Cronica foarte bogată dă toată atenţiunea unor volume româneşti de curând apărute în limba italiană şi semnate: I. Agârbiceanu, Camil Petrescu, I. Rebreanu, I. L. Caragiale, D. D. Pătrăşescu. Fascicola de peste 200 de pagini, aduce reuşite clişee caracteristice ţării noastre şi oţinăntă antologie poetică (în traducerea d-lui A. Marcu).

„**SCRISUL NOSTRU**” a ajuns la a 12-lea număr cu acelaşi entuziasm ca care a pornit, acum un an, cu primul. Colaboratorii: aceeaşi credincioşi bărlădeni, dar mai ales inepuizabilul G. Tutoveanu care scrie atât de duios despre Al. Vlahuţă cu prilejul celor 10 ani scurşi dela moartea acestuia. Iată un fragment din justa caracterizare:

„Vlahuţă a ştiut să se coboare în adâncurile sufletesti ale neamului nostru; a ştiut să sculte armonia fără seamăn a limbii noastre; a ştiut să înţeleagă jalele doinelor şi veselia cântecelor de biruinţă; a ştiut să se înţelească în treamă şi în tumultul vijeliilor al multimilor... creind, din toate aceste, o literatură care aparţine şi lumii întregi, prin sentimentele general-omeneşti pe care le cuprinde şi este, în acelaşi timp, şi naţională, prin structura intimă şi prin graul curat românesc. Pentru aceasta, Vlahuţă va trăi deapădurii, în desfăşurarea literaturii noastre”.

În restul sumarului: Lumina din colihă, de N. N. Lunguocanu şi mai ales: interesantă „corespondenţă literară” şi câteva enigrame, care ar putea fi ceva mai spirituale. Versurile — de încenător Cronică, săracă. Pošta redacţiei bogată şi interesantă.

P. I. P.

Literara

Seama de cuvinte

D-na de Maintenon înaintea primei sale istorii era foarte săracă.

Într-o seară având invitați la masă nu se destulă mănăncare cu să ajungă lutu- in invitaților. Lacheul său era foarte mult apreciat de stăpână cât și de invitații d-nei Maintenon pentru istorioarele oșele ce povestea cu mult talent.

În seara aceea se apropie de stăpână și îi spuse fără să audă cei dela masă :
— Doamnă voi mai spune încă o istorică și musafirii d-voastră se vor sătura răs în loc de mănăncare.

Sofocle povestea într'un cerc de prieteni trei din versurile sale l-au costat trei zile de muncă.

— Trei zile? spuse mirat un poet me- rru. În acest interval eu aș fi făcut multă de versuri.

— Se poate, spuse Sofocle, dar nici unul din aceste versuri nu ar fi durat mai mult de trei zile!

Lui Marc Antoniu îi plăcea foarte mult să pescuiască cu undița. Într-o zi porunci unui pescar să stea ascuns sub apă la loc unde va pescui el și de câte ori va veni undița în apă să-i agăse câte un pește care bun înțeles să fie pescuul mai limpede. Toate astea le făcea pentru a văta Cleopatrei cu călă dibăcie știe el să pescuiască și că nici un pește măcar nu-i rezistă. Cleopatra băgă de seamă că sub apă era un om, dar nu zise nimic.

A doua zi ea invită pe prietenii săi în- ni la o partidă de pescuul cu Marc An- toniu. Angajă un pescar care să stea sub apă pregătindu-și o provizie de pește să- ca de câteori arunca Marc Antoniu undița, să-i agăse câte un pește. De câte ori simțea undița grea o trăgea afară cu mare mare emfază.

Cleopatra și invitații îl felicitară. Abia atunci își dele seama că regina pierduse din ajun pe pescar sub apă.

— Lăsați, spuse ea lui Marc Antoniu, stați pe locuitorii din For și din Canop și mănuească ei undița și ocupați-vă cu voastră mai bine să capturați în locul peștilor : orașe, țări și chiar regi.

Se făcea o procesiune cu moaștele sfin- tei Genevieva pentru secolă. Abia porni procesiunea că începu să cadă o ploaie înfrântă. Văzând aceasta episcopul de Chartres, care era foarte apreciat pentru vorbele sale, spuse unuia din cei ce for- mazu cortegiul :

— Sfânta se înșeală, a înțeles greșit? Trebuie să noi o rugăm ca să ne dea ploaie !!

Carol Quintus, spunea că dacă ar vrea să vorbească cu Dumnezeu, i-ar vorbi în românește; oamenilor le-ar vorbi în francezește, femeilor în italienește iar ca- lăbrii săi i-ar vorbi în nemțește!

bazar

RELICVE DE LA BYRON

Newstead Abbeg, locuința strămoșească a poetului Byron, a fost, de curând, oferită statului britanic de un bogătaș englez. Această abație se află în marginea pădurii Sherwood, în comitatul Nottingham, și a fost construită în 1170 de Henric al II-lea care a ridicat-o fiind cuprins de remușcări în amintirea episcopului Thomas à Becket, asasinat din ordinul lui. Abația care a aparținut la început Călugărilor Negri a intrat în posesiunea familiei Byron în anul 1540, și poetul a locuit acolo în mai multe rânduri, până în 1818 când a fost nevoit s'o vândă spre a-și plăti datoriile.

În curtea abației se află un stejar plantat chiar de poetul „Corsarului”, în 1798, și un monument ridicat în amintirea cănelui său favorit, Boatswain. În 1808, după ce a plecat de la Cambridge, poetul s'a stabilit la Newstead, și aici a scris cele mai multe din poeziile din tinerețe.

Se mai vorbește încă și azi de „orgiile” pe care le făcea Byron cu pretenții săi la Newstead, deși probabil că acestea nu erau decât petreceri șgomotoase tinerești. E sigur însă că prietenii ce formau acest grup se delectau pe seama paznicilor burghezi deghezându-se în străc călugărești. S'a întâmplat chiar odată că Byron să desgroape tigva unui călugăr din cimitirul măuăstirei și s'o transforme în cupă de vin. Accastă păngărire n'a rămas nerăsunată căci multe nenorociri s'au atribuit deatunci încoace acelei țeste transformată în cupă. E lucru sigur că proprietarii mai noi ai abației n'au fost prea norocoși. Familia Webb care a moștenit timp de trei sferturi de veac, abația a fost lovită de nenorociri neașteptate. Cei doi băieți mai mari au murit de moarte violentă, iar fiica cea mai mare, d-ra Fraser a îngropat cupa fatală cu propriile ei mâni, într'un loc tănuț și cunoscut numai de ea, pentru a o împiedica astfel de a mai provoca vreun rău.

E interesant de spus că pe când Newstead a fost dăruită statului casa lui Byron din Londra, în Albermarle Street, a fost transformată într'un birou. În camera în care Byron a întâlnit, acolo, pentru prima dată pe Walter Scott, se află obiecte de valoare, între altele un paravan confecționat chiar de poet. Acesta este tapetat cu bucăți tăiate din ziare, înfățișând actrițe și boxeuri. Tot aici se păstrează vesta și mănușile purtate de Byron în ziua lui de nuntă și deasupra căminului se află un sugestiv portret al lui pictat în 1814.

6 MILIOANE LEI PENTRU UN TABLOU DE TITIAN

Tablourile celebrei colecții Lansdowne, vândută la Londra zilele trecute la o licitație publică, au fost cumpărate de americani pentru prețul de 22.860 lire sterline. Între altele, d. Frank Sabin a cumpărat un tablou de Titian, cu 8505 lire, ceea ce revine la peste 6 milioane lei. Întreaga colecție Lansdowne s'a vândut pentru suma de 100.000 lire sterline.

caricatura zilei

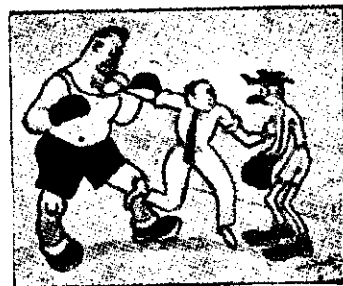
SATISFACT...

— Hei! acum poți să mai trănăcești că sunt o brută.

(Dinanche Illustré)

PREVAZĂTOR

— Dece ți-ai pus centura la cap?
— Pentru că loviturile sub centură sunt interzise.

(Die J. Z. — Viena)

INVALIDITATE

— Tatăl tău e în pat? E ceva grav, micule?
— A, nu: mama tocmai îi cărește pa- talonii.

(La Tribune de Genève)

ISTORIA ROMÂNILOR DIN DACIA TRAIANĂ

de A. D. XENOPOL

PRECUVANTARE LA EDIȚIA I

Poate părea îndrăzneală întreprinderea de a scrie, în starea de astăzi a științei istorice asupra poporului nostru, o istorie a acestuia. Isoarele pentru cunoștința trecutului său curg adeseori numai în picături: multe părți ale istoriei sale sunt încă niște ghicitori ce așteaptă o deslegare. Rodul este încă necopt pe arborele istoriei noastre. S'ar părea că culegerea lui ar fi o greșită pripire.

Și cu toate acestea nu este așa. Istoria unui timp se clădește întotdeauna cu materialul adunat până atunci. Dacă ar fi să așteptăm ca tot materialul istoric al unui popor să fie descoperit, n'am ajunge nici odată să expunem cursul vieții sale: căci descoperirile se fac neîncetat, cunoștințele se întind și se adâncesc mereu, lărgind orizontul istoriei.

Fiecare timp oglindește în lucrările istorice ce le înfățișează cunoștința de atunci a poporului asupra trecutului său. Fiecare timp este deci în drept să aibă istoria lui, începând chiar dela acela al copilăriei unui neam, când el nu a eșit încă din fașele poveștilor.

Noi credem că chiar până acuma, cu toată pornirea unei grabnice și pripite propășiri, precum este întreaga noastră dezvoltare, isoarele de căpetenie ale istoriei noastre sunt cunoscute, sau cel puțin adunate. Viitorul va putea, fără îndoială, să modeleze cu mai mare precizie corpul viu al trecutului nostru, și să înfățișeze ochilor poporului o figură mult mai deplină de cum putem s'o înfățișem noi astăzi.

Intemeiat pe această convingere am întreprins greaua îndeletnicire de a expune băntuile destine ale poporului român.

M'am silit pe cât mi-a fost cu putință a fi complet.

M'am ferit însă de erudiția goală, căreia îi place să citeze, numai spre a minuna pe cititor cu cunoștințele autorului.

Se va găsi poate un alt neajuns lucrării mele, anume de a nu fi egală în stil în toate părțile sale. Aceasta însă era peste putință. Când era vorba de a fixa o dată, sau de a determina succesiunea unor domni, stilul trebuia să ia caracterul unei discuții științifice.

Aiurea, unde simțeam pulsul cel mare al nației răsunând în inima mea, la priveliștea faptelor mărețe, sau la trecutul de durere al poporului român, fără să fi vrut mi se încălzea condeiul și povestirea lua un caracter mai literar.

Fu sunt anume de părere că istoria trebuie să scruteze spre a afla adevărul, dar că acestuia nu-i va sta nici odată rău când va fi învelit într'o haină frumoasă.

De aceea cred că, deși istoria tinde a deveni o știință, scrierea ei nu trebuie să înceadă a rămânea și o lucrare literară: în îmbinarea acestor două caractere stă tot mai partea cea grea a formei în istorie.

Lucrarea ce o înfățișez nației mele este un sistem întreg care caută să-și dea seama de succesiunea tuturor împrejurărilor prin care a trecut.

Acest sistem este un rezultat firesc al

înlăturirii faptelor istorice. Poate să fie de îndreptat în vreo parte, de adaos sau de prefăcut aiurea. În marile lor trăsături, liniile vor fi puse și la atâta numai poate năzuî timpul în care trăim.

De aceea cer și eu drept cuvânt ca cei ce se vor ocupa de lucrarea mea să o considere în întregul ei și să nu se oprească la o perioadă oarecare: căci bineînțeles, într'o întreprindere atât de mare era peste putință a nu slăbi câteodată. Atâta pot spune că am scris aceste șase volumuri (la a doua ediție le-a extins la 14 N. Red.), cu o egală iubire pentru toate timpurile ce se desfășurau înaintea minții mele, atât acele de glorie și măreție, pe cât și acele de durere și restriște, și așa fi fericit dacă această carte a neamului românesc ar fi îmbrățișată cu aceeași căldură cu care a fost produsă.

M'am oprit cu expunerea la faptul cel mare al unirii principatelor, adică la realizarea celei dintâi din dorințele de reorganizare exprimate de divanurile ad-hoc.

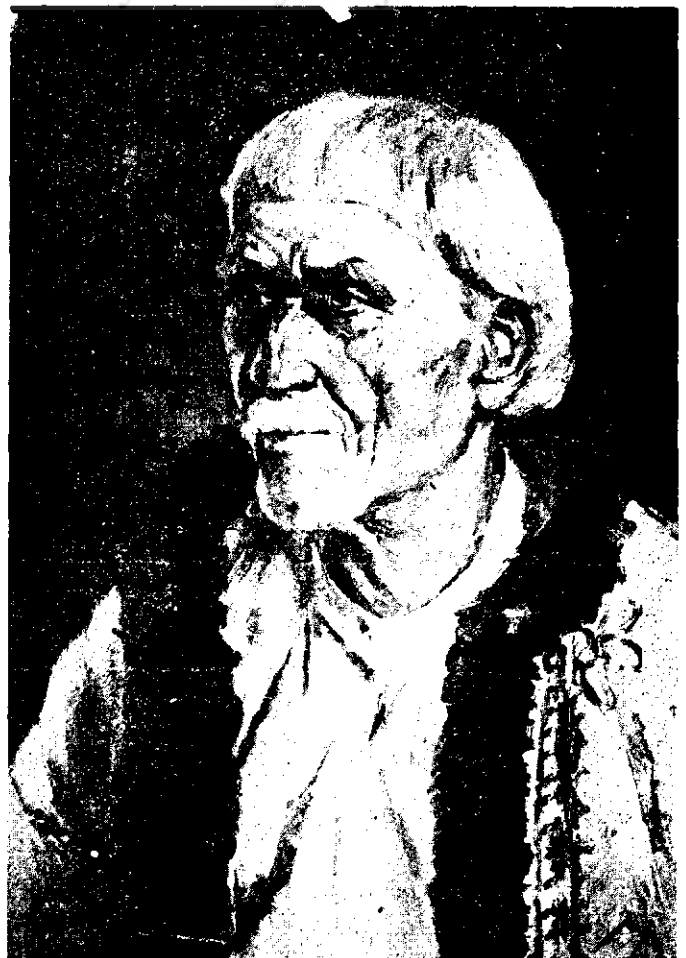
Pentru a pune în toată lumina lui, tabloul regenerării noastre, ar fi trebuit să cuprindă în el și îndeplinirea celui alt punct din programul lor: întemeierea di-

nastiei, ba chiar să ating și încoronarea edificiului nostru politic prin proclamarea regatului; căci de aici abea începe pentru noi era activă a vieții politice, pe cât până atunci aproape întreaga noastră istorie, nu este decât reflexul adeseori înconștient al istoriei străine.

Am crezut însă că nu este bine a merge prea adânc în timpul de față, care poate avea pentru propriile lui fapte o viree cea rece și nepărtinitoare ce se delata o expunere istorică.

Aș fi vrut să mă opresc chiar înainte de anul 1848, din generația căruia mă trăiesc încă bărbați cari au influență asupra mersului împrejurărilor. Aceasta în n'o puteam face, căci întreaga istorie a fostelor principate gravitând către unitate trebuia să ajung până la împlinirea năzuirii lor seculare. Mari fapte s'au îndeplinit dela unire încoace, și când se va fi sezat pe timpurile noastre pânza împerecheată a trecutului îndepărtat, generații viitoare vor privi cu mândrie la domnia lui Carol I. Dacă am socoti totuși că pot s'o ating, am făcut-o din credință, dacă prezentul trebuie să scrie istoria trecutului, aceea a prezentului trebuie să scrie viitorul.

1888.

GRIGORE MANEA: Moș Gheorghe

carti redacte în extrase

DAVID GOLDER

de IRENE NEMIROVSKY

Opera impune un tip de om de afaceri, creat, studiat cu o iscusință de maestru. Viața pulsează în fiecare rând al cărții, iar justețea documentației e uimitoare. Autoarea e o femeie de 23 ani. De necrezut.

David Golder e un roman pe care Balzac l-ar fi citit cu viu interes, l-ar fi admirat cu o sinceritate entuziastă. Această apropiere între Irène Nemirovsky și marele titan, au făcut-o cu siguranță toți cei ce au citit și au scris despre David Golder. E fatală; și nici nu se putea aduce tinerii autoare, o mai nimerită laudă. Iată ce justifică nerăbdarea cu care se vor aștepta operele viitoare ale unei scriitoare care a isbutit dela început să merite asemenea unanime elogii.

David a pornit calic dintr'un sătășor ucrainian. Acum e printre cei puternici, printre cei bogăți. S'a opintit, prin orice mijloace, de soi și de nesoi, nu atât de dragul banului, și pentru tot ce poți obține prin el, ci mai ales din patimă pentru luptă, din aprig dor de izbândă: David Golder e un jucător crud, pătimaș, meșter.

Banii agonosiți îi risipește cu prisosință, Gloria, soție, Joyce, fiică.

Lupta cea mai crâncenă se dă acum în jurul acestei jinduite comori. Petrolul. Cine nu zdrobește, e zdrobit. Iată ce știe prea bine David, iată pentru ce nu șovăiește și împinge la sinucidere pe un vechi prieten, adversarul de azi, Marcus.

Un călău îl pândește însă și pe David: Boala, angina de piept.

Moștenirea unui om de afaceri e câte odată o macabră surpriză. Gloria Golder, crede nimerit să-i anunțe soțului că zilele îi sunt numărâte și să-l întrebe dacă s'a gândit la viitorul ei.

David, n'a avut timp în tinerețe să-și iubescă soția, el a fost o mașină de stors bani, cu dragostea se perde timp: și timpul e bani.

Nici Gloria nu l'a iubit pe David. A iubit pe alții și mai cu seamă pe cetele Hoyos, care și acum trăiește pe spetele lui David. Hoyos o sfătuisă să deschidă ochii soțului istovit că moartea se apropie, gâbindu-și pasul.

În sufletul de luptător inversunat, există însă un colțisor de azur. Acolo surâde imaginea Joyce-i, — frumoasă nespuse. Fata lui David Golder e și ea însetată — de lux și plăcere; inimă seacă și spirit calculat, dar așa cum e David o adoră. Gloria se poate mulțumi cu bijuteriile de regiună și mobilierul de împărăteasă, alt nu va avea de la el, tot ce are e pentru Joyce.

Joyce! Fata lui Hoyos, exclamă, furioasă, Gloria.

Destăinuirea curmă ori ce avânt al bătrânului. Durerea fizică, și cea morală îl doboară. Ruinat, nesimțitor, David e ca un mort viu? Ai săi l'au părăsit, îi ține de urit în apartamentul gol, un prieten bătrân, sgârșit cum rar s'a văzut. David așteaptă moartea, încă ori cum tot iubind viața.

Când vine să-l ademenească un tovarăș de luptă, când îl imbie să intre iar în bora și vârtejul afacerilor, și să câștige iar o avere, David refuză. Presimte că

munca l'ar ucide, și se simte fără vlagă pentru ea, fără dorința de câștig.

Dar vine și Joyce.

El iubeste pe un prințisor fără lețeaie, întreținut de către o englezoaică bătrână. E hotărâtă să se vândă și ea unui moșneag desgustător, și bogat: Fischl. Singur tatăl ei ar putea-o scăpa de asemenea pacoste, singur el i-ar putea da bani, și pe prințisorul ei.

— Hoyos, ține-tă, geme David.

Și-l doare, fata n'a venit de cât pentru a-i cere bani. El doare și că e atât de frumoasă... A lui sau a lui Hoyos... va încăpea pe mâna unui Fischl! Ce păcat! și... ce rușine... Joyce reprezintă o valoare Golder, ori cum... și cea mai de preț! Și să se fâlcescă un Fischl cu ea! A crescut sub ochii lui David, i-a fost dragă, lui i-a zis ea tată... Și frumoasă-i!...

Na se îndură să o părăsească în așa clipă hotărâtoare.

Fie.

S'a hotărât. Iar la luptă. Lupta cea mai grea.

Pleacă în Rusia. Acolo trebuie să pue mâna pe petrol. Să iscălească contractul care o va îmbogăți pe Joyce.

Isbuteste; în timp ce angina de piept îl torturează fără milă. A scăpat pe Joyce Golder de greșosul Fischl. Se reîntoarce spre casă și moare pe vapor. El veghează un tânăr din statul ucrainian unde s'a născut și el, un jidan, care se duce în occident, să facă bani.

CAPITOL I

— Nu, zise Golder.

Și ridică brusc abajurul pentru ea să cadă ast-fel toată lumina lămpii peste fața lui Simon Marcus, șezând în fața lui de cealaltă parte a mesei. Privi o clipă creșturile, sbârciturile, fugărindu-se pe toată fața lungă, smolită a lui Marcus, îndată ce acesta mișcă buzele sau pleoapele, ca pe suprafața unei ape întunecoase, tulburată de vânt. Ochii de orientat însă, greoi și somnoroși rămăneau liniștiți, plictisiți, nepăsători. O figură închisă ca un perete. Golder aplecă cu precauție varga de metal flexibil care susținea lampa.

— La o sută, Golder? Ai calculat bine? E un preț acesta: zise Marcus.

Golder șopti iarăși:

— Nu.

Adăogă:

— Nu vreau să vând.

Marcus răsă. Dinții lui lungi strălucitori, pavați cu aur, străluceau ciudat în umbră.

— În 1920, când le-ai cumpărat, faimoasele tale petrolifere, ce valoare aveau? întrebă el cu glasul fornăit, ironic care trăgăna vorbele.

— Le-am cumpărat la 400. Dacă porcii ceia: Sovietele, ar fi înapoiat terenurile petrolistilor, afacerea era frumoasă. Aveam pe Lang și grupul său îndărătul meu. Chiar de prin 1915 producția zilnică din Teisk era de zece mii tone. ...Fără bluff. După conferința de la Genua acțiunile mele au căzut de la 400 la 102, după cât îmi amintesc... Apoi... Făcu un gest nehotărât cu mâna: totuși le-am păstrat? Pe vremea aceia erau bani.

— Așa e. Acum îți dai seamă că terenurile petrolifere în Rusia, acum în 1926: nu-s pentru tine de cât... pleavă? Hai! N'ai după cât știu nici mijloace, nici chef să le explotezi tu personal?... Tot ce se poate face e să se câștige câte-va puncte provocând mișcări de Bursă... O sută, prețul e bun.

Golder își frecă îndelung pleoapele umflate, arse de fumul care umplea camera.

Zise din nou, mai încet:

— Nu vreau să le vând, nu. Numai când Tubingen Petroleum va fi încheiat acordul pentru concesiunea din Teisk, la care și tu te gândești, numai atunci vând.

Marcus rosti un fel de „A! da” înăbușit, și atâta tot. Golder zise fără grabă:

— Această afecere, tu o duci de un an în ascuns de mine, Marcus. Iată tocmai în ce constă afacerea... Ți s'ar oferi un preț bun pentru acțiunile mele, îndată ce s'ar încheia acordul?

Tăcu, căci i se sbătea aproape dureros inima, ca după fiecare izbândă. Marcus își strivi încet țigara în scrumiera plină.

— De cum va zice, — pe din două, cugetă deodată Golder, s'a dus pe copcă.

Aplecă capul să poată mai bine asculta glasul lui Marcus.

După o scurtă tăcere, Marcus spuse:

— Nu jucăm pe jumătate, Golder?

— Golder strânsă fălcile:

— Ce spui? Nu.

Marcus șopti aplecând genele:

— Ah, pentru ce dorești să ai un inamic mai mult: Golder. Ai îndeajuns așa. Mâinele sale strângeau lemnul mesei și se mișcau încet cu o scârțitură a unghiilor, repede și ascuțită. Luminate de lumina lămpii, degetele lungi, albe, încărcate cu

inele grele, strălucea pe mahonul biuroului empire, tremurau ușurel. Golder surse.

— Nu prea ești primejdios, acum dragul meu.

Marcus tăcu o clipă, examinându-și cu luare aminte unghiile văpsite.

— David... pe din două!... Hai!... Suntem asociați de douăzecișicinci de ani. Trecem buretele și reîncepem. Dacă tu ai fost aci în Decembrie când Tubingen mi-a vorbit...

Golder suci nervos sfoara telefonului, o răsuci împrejurul mâinilor.

În Decembrie, repetă el făcând o strâmbătură... da, ești prea bun... însă...

Tăcu. Marcus știa tot atât de bine cât și el singur că în Decembrie căuta capitaluri în America pentru „Golmar”, — afacerea care-i lega de atâția amar de ani ca pe niște ocași. Dar nu spuse nimic. Marcus urmă:

— David, mai e vreme. E mai bine, crede-mă... Întrăm amândoi în vorbă cu Sovietele? Afacerea e anevoioasă. Pentru comisioane, pentru beneficii, peste tot pe din două: hai?... E leal, ce zic? David, Hai?... că de nu, dragul meu...

Așteaptă un răspuns, o afirmare, o injurătură, dar Golder râsufla din greu și rămânea mut. Marcus șopti:

— Ia ascultă, nu este numai Tubingen pe lume...

Atinse brațul inert al lui Golder ca și când ar fi dorit să-l trezească. Sunt alte Societăți, mai tinere, și de... de un caracter mai speculativ, zise el, cercetându-și vorbele, — cari nu au iscălit acordul din 1922 asupra petrolului și cari nu-și bat capul cu foștii îndreptății, de cei ca tine așa dar... Acela ar putea...

— L'Amrum Oil? zise Golder.

Marcus scâșni:

— Poftim, și asta știi? Ei bine, ascultă, prietene, regret, dar Rușii vor iscali cu Amrum-ul. Și acum pentru că te împotrivesți să mergi mână în mână cu mine, le poți păstra acțiunile tale până la judecata cea din urmă, te poți culca cu ele în mormânt...

— Rușii nu vor semna cu Amrum-ul.

— Au și iscalit, exclamă Marcus.

Golder făcu o mișcare din mână.

— Da Știu. Un acord provizoriu. Trebuie să fie ratificat de către Moscova în termen de patruzeci și cinci de zile. Eri. Dar, pentru că nici de data aceasta nu s'a făcut nimic; te-ai simțit neliniștit și ai încercat iarăși cu mine... isprăvi el foarte repede, tușind:

— Te voi lămuri. Tubingen, nu-i așa?

Amrum, i-a suflat încă câmpiile de petrol din Persia, acum doi ani. Astfel încât de data aceasta cred că mai curând ar vrea să crape decât să cedeze. Până acum nici n'a fost greu de almintrelea, s'a oferit mai mult jidănașului care trata cu tine pentru soviete. Telefonază acum, vei vedea...

Marcus strigă, deodată cu glas bizar, ascuțit ca o țeme bătrână și isterică.

— Minți, porcule!

— Telefonază și vei vedea

— Dar... bătrânul... Tubingen... știe?

— Da. Firește.

— Tu ai făcut așa ceva, canalie, năpărcă!

— Da. Se putea altfel, ia amintește-ți... Anul trecut, în afacerea cu petrolul din Mexic, acum trei ani cu mazutul, ce frumoase milioane au trecut din buzunarul meu într'al tău? Ce ți-am bănuț eu? Nimic iș, apoi... S'ar fi zis că-și mai căută argumente, și dorea să le adune în cuget, apoi le alunga dintr'o mișcare a umerilor.

„Afaceri”, zise el cu simplitate, ca și cum ar fi rostit numele unui zeu temut.

Marcus tăcu, imediat. Luă de pe masă un pachet de țigarete, îl deschise, frecă chibritul cu luare aminte. „Pentru ce, bogat cum ești, fumezi aceste ordinare „Gauloises”, Golder? Degetele îi tremurau grozav. Golder le privea fără să spună nimic, ca și cum ar fi cântărit viața în trăsăturile unui animal rănit.

— Aveam nevoie de bani, David, zise Marcus deodată cu glas nepăsător. O stâmbătură bruscă îi suci un colț al gurei: eu... eu am grozavă nevoie de bani, David... N'ai putea... să mă lași să câștig și eu ceva?... Tu nu crezi că...

Golder scutură sălbatec capul.

— Nu.

El văzu mâinile palide împreunându-se, legându-și degetele încheștate, înfigându-și mâinile în carne.

— „Mă ruinezi”, zise în sfârșit Marcus cu glas înăbușit și ciudat.

Golder, cu ochii aplecați cu îndărătnicie, nu răspunde nimic. Marcus șovăi, apoi se ridică, împinse încetinel scaunul.

— Adio, David. Ce? strigă el deodată în tăcerea care domnea și cu o forță nemaipomenită?

— Nimic. Adio, zise Golder.

CAPITOLUL XIX

Când ea intră în camera lui Golder, el lucra; ședea în pat, perine motolite și răsucite împreună, îi propteau trupul, cămașa îi era desbumbiată pe piept, mânecele ei mari și lungi, deschiate, fluturau pe brațele lui goale. El pusese lampa chiar pe pat, pe o tavă unde se mai afla încă o ceașcă de ceai aproape deșartă, o farfurie cu coji de portocale. Lumina lămpii cădea drept pe capul plecat, lumina violent părul alb.

În clipa în care Gloria deschise ușa, el se înturna brusc, o privi, apoi bodogăni plecând mai mult încă fruntea:

— Ce? Ce mai este?

— Trebuie să-ți vorbesc, răspunde ea sec.

El își scoase ochelarii, șterse încet cu colțul batistei ochii inflamați. Ea se așeză pe pat, alături de el, cu bustul înțepenit, jucându-se aerovs cu perlele dela gât.

— David, ascultă... E absolut nevoie să-ți vorbesc. Tu pleci mâine. Ești bolnav, ostenit... Te-ai gândit tu dacă ți s'ar înșimpla ceva, că eu rămân singură pe lume...

El o asculta cu o înfățișare mornită, înghețată, fără să se miște, fără o singură vorbă.

— David...

— Ce-mi tot îndrugi? — întrebă el în sfârșit, privind-o cu acea expresie aspră, fricoasă, îndărătnică, pe care ea singură i-o cunoștea — lăsa-mă să lucrez...

— Ceiace îți spun e tot atât de important pentru mine cât și munca ta. Te previn, că nu vei scăpa atât de ușor de mine...

Ea își strânse buzele cu o violență latentă.

— Pentru ce pleci așa de subit.

— Pentru afacerile mele.

— Ei lasă știu prea bine că nu o iubită te duci să vezi, strigă ea cu ciudă, ridicând umerii. O! David, ea seama, nu mă scoate din fire! Unde te duci? Merg rău trebile, nu așa?

— Ei nu, șopti el, cu moliciune.

— David!

Strigase fără voie cu nervozitate. Se liniști cu greu.

— Sunt soția ta, mi se pare... Am și eu

dreptul să mă interesez de afaceri cari mă privesc cât și pe tine!...

— Până acum, zise încet Golder, tu ziceai: Vreau bani, aranjează-te să-mi dai. Va urma tot astfel până voi muri.

— Da, da, întrerupse ea cu iritare, și cu o amenințare surdă în glas; știi, cunosc bine refrenul Munca ta, munca ta! Dar oricum, ce mi-ar rămâne mie din toată această muncă, dacă ai dispărea! Te-ai aranjat atât de bine, nu așa, încât în ziua morței tale, când toți creditorii se vor arunca asupra-mi, nu voi mai avea un golgan!

— Moartea mea! Moartea mea! Bine dar n'am murit încă! Hai! Hai! strigă el brusc, tremurând, auzi tu să taci; să taci!...

Ea rânji:

— Da, da, ca struțul care și-ascunde capul sub aripă! Nu voresti să vezi nimic, să înțelegi nimic!... Ei bine atâta pagubă! Ai o anghină în piept, dragul meu... Poți muri mâine. Pentru ce mă privești astfel?... O! ești în adevăr cel mai fricos om din câți am văzut!... Un bărbat!... Iată ce se numește un bărbat! Hă! gata să ține, pe onoarea mea!... Haide, nu te mai schimonosi astfel; zise ea ridicând din umeri; mai poți trăi încă douăzeci de ani, a spus doctorul. Numai de ce vrei, trebuie să privești aceste lucruri drept în față!... Parcă n'am fi cu toții muritori. Dar amintește-ți de Nicolai Levy, Porgès și câți alții, cari învârteau averi imense, ce a rămas, mă rog văduvelor lor? Nimic sau datorii la bancă. Ei bine iată ce nu vreau să mi se întâmple mie, auzi tu? Aranjează-te! Și mai înainte de orice să pui casa pe numele meu. Dacă ai fi fost un soț bun de mult mi-ai fi asigurat o avere convenabilă. Eu n'am nimic.

Se opri deodată, tipă. Golder, lovind cu pumnul, răsturnase tava și lampa. Căzura pe parchet într'un sgomot de sticlă spartă, răsunând în tăcerea casei adormite.

Gloria exclamă:

— Bestie!... Bestie!... Căine! Nu te-ai schimbat!... Haidade! Același imi ești! Jidănașul care vindea peteci și fer vechi la New-York, cu sacul în spate. Îți amintești! Îți amintești?

— Dar tu, îți amintești de Chișinău și de dugheana lui tatăl-tău, cămătarul din strada Jidovească? Pe vremea aceea nu te chemai Gloria? Hai... Havkê, Havkê!...

— Urla numele, în jidovește, ca o injurie, ridicând pumnii. Ea îl apucă de umeri, năbușindu-i strigătele, apăsându-i capul între sânii ei.

— Taci, să taci! taci!... Bestie!... Moliciule!... Slugile sunt pe aproape, slugile cari ascultă!... N'am să ți-o iert niciodată! Taci, teucid, taci!

— Dar deodată îi dete drumul, gemu: gura cea bătrână, mușca cu sălbăticie carnea dintre perle. Golder strigă cu ochi însângerați de căine turbat:

— Indrăznești!... Indrăznești să reclami! Tu n'ai nimic?... Dar asta: asta și asta!

(continuă în n-rul viitor)

DIMITRY

